

**TILINTARKASTUSHARJOITTELIJOIDEN
OSAAMISTASO JA KOULUTUS -
TILINTARKASTAJIEN KOKEMUKSIA**

**Jyväskylän yliopisto
Kauppakorkeakoulu**

Pro gradu -tutkielma

2021

**Tekijä: Aleksi Savolainen
Oppiaine: Laskentatoimi
Ohjaaja: Aila Virtanen**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

TIIVISTELMÄ

Tekijä Aleksi Savolainen	
Työn nimi Tilintarkastusharjoittelijoiden osaamistaso ja koulutus – tilintarkastajien kokemuksia	
Oppiaine Laskentatoimi	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika (pvm.) 31.5.2021	Sivumäärä 47
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tilintarkastusalan kausiluonteisuudesta johtuen tilintarkastusyhteisöjen on välttämätöntä rekrytoida tilintarkastusharjoittelijoita tasoittamaan kevätkauden suurta työkuormaa. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan auktorisoitujen tilintarkastajien kokemuksia tilintarkastusharjoittelijoista ja selvitetään, kuinka harjoittelijat ovat suoriutuneet heille määrättyistä tehtävistä. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan auktorisoitujen tilintarkastajien mielipiteitä siitä, kuinka hyvin korkeakoulutus nykymuodossaan antaa valmiuksia työelämän asettamiin vaatimuksiin. Tutkimuksen aineisto muodostuu vuonna 2020 toteutetuista teemahaastatteluista.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella tilintarkastajien kokemukset tilintarkastusharjoittelijoista ovat pääsääntöisesti erittäin hyvät. Haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että harjoittelijat ovat pärjänneet yleisesti mallikkaasti suhteessa työtehtäviinsä. Haastateltavilta kysyttiin koulutuksen, aikaisemman työkokemuksen sekä henkilökohtaisten ominaisuuksien merkityksestä. Tilintarkastajat olivat yhtä mieltä siitä, että kaikista tärkeintä on harjoittelijoiden henkilökohtaiset ominaisuudet ja se vaikuttaa suoriutumiseen enemmän kuin aikaisempi työkokemus ja korkeakoulusta saatava muodollinen koulutus.</p> <p>Tarkasteltaessa tilintarkastajien mielipiteitä korkeakouluopintojen tuomista työelämävalmiuksista, tulokset olivat myös varsin yhdenmukaiset. Haastateltavat tiedostivat sen, että korkeakouluopinnot ovat luonteeltaan yleissivistäviä ja niiden kuuluukin olla sitä myöten teoreettisia. Lisäksi he pitivät suomalaista koulutusta yleisellä tasolla laadukkaana. Siitä huolimatta he toivoivat korkeakouluopintoihin entistä enemmän käytännön osaamiseen tähtäviä opintoja sekä muun muassa laajempia tietoteknisiä opintoja. Heidän mukaansa näistä muutoksista olisi merkittävää hyötyä siirryttäessä koulunpenkiltä työelämään.</p>	
Asiasanat Tilintarkastus, harjoittelijat, osaamistaso, koulutus, teemahaastattelu	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopiston kirjasto	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	7
1.1	Tutkimuksen taustaa	7
1.2	Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoite	8
1.3	Rajaukset	9
1.4	Tutkimuksen rakenne	9
2	TILINTARKASTUS.....	11
2.1	Tilintarkastus Suomessa	11
2.1.1	Tilintarkastajana toimiminen	12
2.1.2	Tilintarkastuslaki.....	13
2.2	Tilintarkastuksen teoreettinen tausta	15
2.3	Kansainväliset tilintarkastusalan ohjeistukset	17
2.3.1	IES-standardit	17
2.3.2	Tilintarkastusdirektiivi.....	18
2.3.3	Muita kansainvälisiä standardeja ja säännöstöjä.....	18
3	TILINTARKASTUS JA AMMATTITAITO.....	20
3.1	Ammattitaidon muodostuminen	20
3.2	Koulutus.....	20
3.3	Kokemus	21
3.4	Henkilökohtaiset ominaisuudet	22
4	AINEISTO JA MENETELMÄT	24
4.1	Metodologia.....	24
4.2	Aineiston esittely	25
5	TUTKIMUSTULOKSET	28
5.1	Yleistä	28
5.2	Ominaisuuksien merkitys	29
5.2.1	Koulutus	29
5.2.2	Työkokemus.....	31
5.2.3	Henkilökohtaiset ominaisuudet.....	32
5.3	Harjoittelijoiden osaaminen	34
5.3.1	Kokonaiskuva	34
5.3.2	Haastavat piirteet	35
5.4	Koulutus.....	36
5.5	Tulevaisuudennäkymät	38
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA TULOSTEN ARVIOINTI.....	40
6.1	Yhteenveto	40
6.2	Tulokset kirjallisuuteen nähden sekä jatkotutkimusaiheet	42

LÄHTEET	43
LIITE - TEEMAHAASTATTELURUNKO	47

TAULUKOT

TAULUKKO 1 Yhteenveto koulutuksen merkityksestä.....	30
TAULUKKO 2 Yhteenveto aikaisemmasta työkokemuksesta.....	32
TAULUKKO 3 Yhteenveto henkilökohtaisista ominaisuuksista.....	34
TAULUKKO 4 Yhteenveto haasteista.	36
TAULUKKO 5 Palaute koulutuksesta suhteessa tilintarkastusalan haasteisiin.	37
TAULUKKO 6 Yhteenveto tulevaisuudennäkömistä.	39

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

Suomen tilintarkastuslain mukaan auktorisoiduksi eli hyväksytyksi tilintarkastajaksi mielivällä tulee olla muiden koulutus- ja tutkintovaatimusten (näistä luvussa 2.3) lisäksi vähintään kolmen vuoden käytännön työkokemus tilintarkastustehtävistä (TTL 1141/2015, 6:2). Tämä työkokemus on käytännössä saavutettavissa ainoastaan toimimalla tilintarkastuksen avustavissa tehtävissä tilintarkastustoimistossa. Koska tutkintoedellytysten suorittamiseen menee useampi vuosi, tilintarkastajan urapolku ei usein synnykään itsestään, vaan se edellyttää suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteisyyttä. Tilintarkastusuraa pohtivan kannattaa-kin huomioida tämä jo varhaisessa vaiheessa. (Tilisanomat 2016.)

Suomessa suurin osa yhteisöistä pitää tilikautenaan kalenterivuotta eli se kestää tammikuun alusta joulukuun loppuun. Kalenterivuosi tilikautena on oletuksena useissa eri yhtiömuodoissa, ellei toisin syystä tai toisesta päätetä. (PRH 2015, 2019; Vero 2018.) Esimerkiksi asunto-osakeyhtiölaki (1599/2009) velvoittaa Suomen tuhannet tilintarkastusvelvollisuuden rajat ylittävät taloyhtiöt pitämään yhtiökokouksensa kuuden kuukauden kuluessa tilikauden lopusta. Koska edellä mainittujen yhtiöiden yhtiökokouksessa tulee esittää tilintarkastajan antama tilintarkastuskertomus todistuksena tarkastetusta tilinpäätöksestä, johtaa se väistämättä siihen, että tarkastustyö keskittyy vuoden alkupuoliskolle. Suurimpien tilintarkastusyhteisöjen kohdalla kevään kiirettä korostaa esimerkiksi se, että pörssi-yhtiöiden tulee julkaista tilintarkastuskertomuksen sisältävä tilinpäätöksensä neljän kuukauden kuluessa tilikautensa päättymisestä. (Asunto-osakeyhtiölaki 1599/2009, 6:3; 9:5; Arvopaperimarkkinalaki 746/2012, 7:5; 7:8.)

Tilintarkastusta kuvaakin ennen kaikkea sen kausiluontoisuus sekä kiireinen kevät. Suuret Big 4 -yhteisöt (KPMG, EY, PwC ja Deloitte) sekä myös pienemmät tilintarkastustoimistot palkkaavat vuodenvaihteessa tilintarkastusharjoittelijoita selvittääkseen vuoden kiireisimmistä ajoista. Harjoittelu on yleisesti kokopäiväistä työtä ja sen kesto on keskimäärin 2-4 kuukautta. Suurin osa harjoittelupaikoista sijaitsee ymmärrettävästi pääkaupunkiseudulla, mutta

pienemmissä määrin paikkoja on ympäri Suomea. Harjoittelijoille asetettuna vaatimuksena joko loppuvaiheessa oleva yliopisto- tai ammattikorkeakoulututkinto. Nämä harjoittelupaikat ovat opintojensa loppusuoralla oleville opiskelijoille loistava tilaisuus saada ensikosketus alaan ja ne toimivat samalla hyvänä ponnahduslautana tulevaa työuraa ajatellen. Harjoittelupaikkojen määrästä antaa osviittaa se, että esimerkiksi KPMG ilmoittaa hakevansa vuosittain 100-120 harjoittelijaa liiketoimintojensa eri osa-alueille, joista yhtenä on mukana tilintarkastus. (KPMG 2019; EY 2019; PwC 2019.)

Tilintarkastus on ollut viime vuosina näkyvästi esillä sekä Suomessa että kansainvälisesti. Varsinkin kansainvälistä alaan liittyvää tutkimusta on tehty runsaasti. Tilintarkastus on ollut melko suosittu myös pro gradu -tutkielmien tasolla. Näsin (2009, 27) mukaan tilintarkastusta koskevien pro gradu -tutkielmien määrä oli vuosina 1998-2006 noin 44 työtä/vuosi ja määrä oli yli kaksinker- taistunut edeltävältä tarkastusjaksolta.

Tilintarkastusharjoittelua suorittaa jälleen vuodenvaihteen jälkeen sadat valmistumistaan lähellä olevat suomalaiset korkeakouluopiskelijat. Tilintarkastusharjoittelua itsessään on kuitenkin tutkittu Suomessa yllättävän vähän. Esimerkiksi suoranaisesti tilintarkastusharjoittelijoita koskevia pro gradu -tutkielmia ei löytynyt johdannon kirjoitushetkellä lainkaan. Tämän pro gradu -tutkielman aihe juontaakin juurensa erityisesti vastaavien tutkimusten pienestä määrästä. Samalla aihe on ajankohtainen osa myös allekirjoittaneen elämää.

1.2 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoite

Tämä tutkimus toteutetaan kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimusotteella. Tutkielmää varten haastateltiin yhteensä viittä Suomessa auktorisoitua tilintarkastajaa. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluin vuoden 2020 aikana. Käytettävistä aineistonkeruu- ja analyysimenetelmistä kerrotaan lisää luvussa 4.1. Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää, miten tilintarkastusalan ammattilaiset kokevat tilintarkastusharjoittelijoiden valmiuksia työtehtäviinsä. Lisäksi etsitään vastauksia siihen, kuinka harjoittelijoiden koulutuksen nähdään vastaavan edellä mainittuihin vaatimuksiin. Edellä mainittuja tutkimusongelmia lähestytään kahden tutkimuskysymyksen kautta. Ensimmäinen tutkimuskysymys määritellään seuraavasti:

Miten tilintarkastusharjoittelijoiden osaamistaso vastaa tilintarkastusyhteisöjen asettamaa vaatimustasoa?

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaaminen edellyttää tilintarkastusharjoittelijoilta odotetun vaatimustason selvittämistä. Vaatimustason selvittämistä lähestytään siitä näkökulmasta, että minkälaisista työhön liittyvistä tehtävistä ja tilanteista tilintarkastusharjoittelijoiden odotetaan suoriutuvan. Tilintarkastusharjoittelijoiden osaamistaso suhteessa vaatimustasoon määritellään tässä

tutkimuksessa sen mukaan, kuinka harjoittelijat ovat suoriutuneet heille suunnitelluista työhön liittyvistä tehtävistä ja tilanteista.

Tutkimuksen toinen tutkimuskysymys keskittyy tilintarkastusharjoittelijoiden koulutukseen ja kuinka sen koetaan vastaavan työelämän asettamia vaatimuksia. Tilintarkastusharjoittelijoiden koulutusvaatimuksina esitetään yleisesti joko loppuvaiheessa oleva yliopisto- tai ammattikorkeakoulututkinto. Tämän tutkimuskysymyksen tarkoituksena on tiedustella sitä, näkevätkö tutkimuksen kohdehenkilöt koulutuksen nykymuodossaan riittävänä suhteessa työelämän vaatimukseen vai onko siinä heidän mielestään kehittämisen varaa. Tämä tutkimuskysymys muotoillaan seuraavalla tavalla:

Miten tilintarkastusharjoittelijoiden koulutuksen koetaan vastaavan työelämän vaatimuksia?

1.3 Rajaukset

Eskolan ja Suorannan (1998, 49) mukaan laadullinen aineisto on periaatteessa loppumatonta, joten keskeiseksi muodostuu aineiston mahdollisimman tarkat rajaukset. Tämän tutkimuksen keskeisin rajausta liittyy siihen, ettei tutkimuksessa huomioida yksittäisten tilintarkastusharjoittelijoiden koulutuksen eroa. Harjoittelijoiden koulutusvaatimuksena pidetään yleisesti 3-5 vuoden yliopisto-opintoja tai loppuvaiheessa olevaa ammattikorkeakoulututkintoa. Harjoittelijoiden koulutus voi olla mitä tahansa tuolta väliltä. Tämä rajausta otetaan käyttöön siitä syystä, ettei tutkija usko haastateltavien tilintarkastajien muistavan tai tietävän yksittäisten harjoittelijoidensa tarkkaa koulutustaustaa. Tutkimuksen tarkoituksena on kuitenkin keskustella harjoittelijoista ja heidän koulutuksensa riittävydestä yleisellä tasolla.

Tutkimuksen toinen rajausta liittyy harjoittelijoiden ja heidät palkanneiden yritysten liiketoimintaan. Tässä tutkimuksessa keskitytään ulkoisia tarkastuksia yksityisillä markkinoilla suorittaviin tilintarkastusyhteisöihin. Tutkimuksesta rajataan pois julkishallinnon tarkastus sekä niin sanotut sisäiset tarkastukset.

Kolmanneksi rajaukseksi muodostuu maantieteellinen rajausta, koska tutkimuksessa käsitellään pelkästään Suomessa tapahtuvaa tilintarkastusharjoittelijoiden harjoittelua. Tilintarkastusharjoittelijoita värvätään ympäri maapalloa ja tilintarkastajan urapolku on monessa maassa toisiaan vastaava, mutta esimerkiksi koulutusjärjestelmien ja työkuultuurin erojen vuoksi muuttujia voi esiintyä runsaasti. Tutkimuksesta rajataan siis pois kansainvälinen ulottuvuus.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksen rakenne noudattaa tyypillistä kaavaa. Pääluokkia on yhteensä kuusi, joista ensimmäisen muodosti johdanto. Luvut kaksi ja kolme muodostavat

tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen. Toisessa luvussa muodostetaan yleiskäsitys tilintarkastusalasta tilintarkastuksen teoreettisen perustan kautta. Luvussa käydään läpi tilintarkastuksen motiiveja ja määritelmiä sekä siihen liitettyjä keskeisiä teorioita. Tämän lisäksi luvussa käsitellään tilintarkastajana toimimiselle asetettuja vaatimuksia sekä tilintarkastusalaan vaikuttavia kansallisia ja kansainvälisiä lakeja ja säädöksiä.

Tutkimuksen kolmannessa luvussa keskitytään tilintarkastajalta yleisesti odotettuun osaamiseen ja niihin osa-alueisiin, joista se muodostuu. Tilintarkastajan osaamista tutkitaan myös kansainvälisten standardien näkökulmasta. Luvussa käsitellään myös tilintarkastusharjoittelijoihin liitettyä kirjallisuutta.

Tutkimusaineisto ja tutkimuksessa käytettävät tutkimus- ja analyysimenetelmät esitellään tutkimuksen neljännessä luvussa ja samalla esitellään myös tutkimuksessa käytetty aineisto. Tutkimustulokset löytyvät viidennestä luvusta. Kuudes ja viimeinen luku sisältää tutkimuksen johtopäätökset. Tämän lisäksi luvussa pohditaan mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 TILINTARKASTUS

2.1 Tilintarkastus Suomessa

Tilintarkastusala jakautuu varsin voimakkaasti suuriin kansainvälisiin Big 4 -yhteisöihin sekä pienempiin toimijoihin. PRH:n tilintarkastajarekisterin mukaan Suomessa oli vuoden 2015 lopussa 1 543 auktorisoitua tilintarkastajaa, joista Big 4 -yhteisöihin kuului 32%. Suomessa on paljon itsenäisiä tilintarkastajia, jotka eivät työskentele missään tilintarkastusyhteisöissä, näitä oli PRH:n raportin mukaan yhteensä 41%. Loput työskentelivät pienemmissä kansallisissa ja kansainvälisissä tilintarkastusyhteisöissä. Big 4 -yhteisöjen merkityksestä kertoo se, että tilintarkastusyhteisöissä työskentelevistä tilintarkastajista peräti 55% kuului johonkin Big 4 -yhteisöön. (PRH 2016).

Tilintarkastusosalalla on tapahtunut merkittäviä muutoksia viime vuosina. Näistä kenties huomiota herättänein oli vuoden 2016 alusta voimaan astunut muutos, jolloin aikaisemmat tilintarkastusvalvontaelimet lakkautettiin ja uudeksi päättäväksi tahoksi asetettiin Patentti- ja rekisterihallitus (PRH). Muutoksen myötä PRH vastaa muun muassa uusien tilintarkastajien hyväksynnästä sekä tilintarkastajien valvonnasta. Samalla astui voimaan nykyinen tilintarkastuslaki (1141/2015) sekä tilintarkastustutkintojärjestelmän uudistus. Uudistuksen myötä kaikilla tilintarkastajilla on yhteinen perustutkinto eli HT-tutkinto, josta he voivat halutessaan erikoistua KHT-tilintarkastajaksi (yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen erikoistumistutkinto) tai JHT-tilintarkastajaksi (julkishallinnon ja -talouden erikoistumistutkinto). Vanhan lain mukainen HTM-tilintarkastusnimike poistui, ja nykyisin heitä kutsutaan HT-tilintarkastajiksi. Samalla poistui myös aikaisempi JHTT-ammattinimike, joka korvattiin siirtymäkokeen jälkeen JHT-nimikkeellä. (Suomen tilintarkastajat ry 2019e.)

Suomen tilintarkastajien järjestönä toimii Suomen tilintarkastajat ry, joka muodostui aikaisempien KHT-yhdistys ry:n sekä HTM-yhdistys ry:n yhdistyttyä vuonna 2014. Yhdistys toimii laajasti myös kansainvälisellä puolella olemalla muun muassa maailman kattojärjestön eli Kansainvälisen tilintarkastajaliiton

(IFAC) sekä Euroopan tilintarkastajaliiton jäsen. (Suomen tilintarkastajat ry 2019f.)

2.1.1 Tilintarkastajana toimiminen

Tilintarkastajalla tarkoitetaan tilintarkastuslain 6. luvun mukaan luonnollista tai oikeudellista henkilöä, joka on hyväksytty ja rekisteröity tilintarkastajaksi. Tilintarkastaja on siis ammattinimike siinä missä esimerkiksi asianajajakin. Tilintarkastajan ammattiin aikovan on täytettävä tilintarkastuslain (1141/2015) sekä TEM:n (Työ- ja elinkeinoministeriö) asetuksen (1442/2015) mukaiset edellytykset, jotta hän voi osallistua tilintarkastajatutkintoon (Suomen Tilintarkastajat ry 2019a). Suomessa on tilintarkastuslain (1141/2015) mukaan kolme tilintarkastus-tutkintoa, jotka ovat HT-, KHT- ja JHT-tutkinnot.

Tilintarkastusalan perustutkintoa kutsutaan HT-tutkinnoksi. Voidakseen toimia tilintarkastajana, tulee tilintarkastajaksi haluavan hankkia HT-pätevyys. Tämän jälkeen tilintarkastaja voi halutessaan erikoistua joko yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen tilintarkastajaksi suorittamalla KHT-tutkinnon tai julkishallinnon ja -talouden tarkastustehtäviin suorittamalla JHT-tutkinnon. (Suomen Tilintarkastajat ry 2019a.) HT-tutkinnon suorittamisedellytyksistä määrätään sekä tilintarkastuslain 6. luvussa, että tarkentavasti myös TEM:n (1442/2015) asetuksessa. Tilintarkastuslain 6:2§:n mukaisesti HT-tilintarkastajan tulee olla luonnollinen henkilö, joka:

- 1) ei ole konkurssissa, jota ei ole määrätty liiketoimintakieltoon, joka ei ole vajaavaltainen, jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu ja jolle ei ole määrätty edunvalvojaa;
- 2) ei toiminnallaan ole osoittanut olevansa sopimaton tilintarkastajan tehtävään;
- 3) on suorittanut korkeakoulututkinnon tai jolla on vähintään seitsemän vuoden kokemus ammattimaisista laskentatoimen, rahoituksen ja oikeudellisen alan tehtävistä;
- 4) on suorittanut tilintarkastajan tehtävän edellyttämät laskentatoimen, oikeustieteen ja muut kauppa- ja taloustieteelliset opinnot;
- 5) on hankkinut vähintään kolmen vuoden käytännön kokemuksen tilinpäätösten tai konsernitilinpäätösten tilintarkastuksesta tai vastaavien taloudellisten laskelmien tarkastamisesta taikka vähintään 15 vuoden käytännön kokemuksen ammattimaisista laskentatoimen, rahoituksen ja oikeudellisen alan tehtävistä;
- 6) on suorittanut hyväksytysti tilintarkastajatutkinnon sekä;
- 7) on HT-tutkinnon hyväksytysti suoritettuaan antanut tuomioistuimelle tilintarkastajan vakuutuksen.

Toisessa kohdassa mainittu sopimattomuus tilintarkastajan tehtävään toteutuu, mikäli henkilö on tuomittu kolmen viimeisen vuoden aikana lainvoimaisella tuomiolla sakkorangaistukseen rikoksesta, joka osoittaa hänen olevan sopimaton toimimaan tilintarkastajana. Henkilö on sopimaton tilintarkastajan tehtävään siinäkin tapauksessa, mikäli hänet on viimeisen viiden vuoden aikana tuomittu

vankeusrangaistukseen rikoksesta, joka osoittaa hänen olevan sopimaton toimimaan tilintarkastajana. (TTL 1141/2015, 6:2.) Neljännessä kohdassa mainituista tilintarkastajan tehtävän edellyttämistä opinnoista säädetään TEM:n (1442/2015) säädöksen ensimmäisessä luvussa, jonka mukaan HT-tilintarkastajaksi hyväksymisen edellytyksenä hakijalla on oltava vähintään;

- 1) 52 opintopisteen laajuiset tilintarkastuksen ja laskentatoimen opinnot, jotka käsittävät seuraavat aihealueet: 1) tilintarkastusta koskeva sääntely ja hyvä tilintarkastustapa, 2) kirjanpitoa ja tilinpäätöstä koskeva sääntely, hyvän kirjanpitotapa ja tilinpäätöksen analysointi, 3) johdon laskentatoimi ja 4) sisäinen valvonta;
- 2) 22 opintopisteen laajuiset kauppa- ja taloustieteelliset opinnot, jotka käsittävät seuraavat asiakokonaisuudet: 1) liike- ja kansantaloustiede, 2) yritysrahoitus ja rahoitusmarkkinat, 3) talousmatematiikka ja tilastotiede ja 4) tietotekniikka ja tietojärjestelmät;
- 3) 22 opintopisteen laajuiset oikeustieteen opinnot, jotka käsittävät seuraavat aihealueet: 1) eri yhteisömuotoja ja arvopaperimarkkinoita koskeva sääntely; 2) yritysvero, ennakoperintä, arvonnisävero ja verotusmenettely; 3) kauppa- ja varallisuus oikeus sekä maksukyvyttömyys- ja työolainsäädäntö.

Edellä mainituista opinnoista on mahdollista korvata osa tietyin edellytyksin. Näistä edellytyksistä löytyy lisää TEM:n (1442/2015) säädöksen 1. luvusta. KHT-tutkinto ja JHT-tutkinto ovat erikoistumistutkintoja, jotka voidaan suorittaa HT-tutkinnon jälkeen. Näiden tutkintojen hyväksymisvaatimuksista löytyy lisää mm. tilintarkastuslain 6. luvun 3§:stä.

2.1.2 Tilintarkastuslaki

Kansallisena tilintarkastuksen yleislakina toimii vuonna 2016 voimaan astunut tilintarkastuslaki, jota sovelletaan, jollei laissa toisin säädetä (TTL 1141/2015). Tilintarkastuslain ohella tilintarkastajan tulee noudattaa myös EU:n hyväksymiä kansainvälisiä tilintarkastusstandardeja. Tilintarkastuslain mukaan sitä sovelletaan kirjanpitolain mukaisen 1) kirjanpitovelvollisen yhteisön ja säätiön tilintarkastukseen sekä 2) toimeen, joka muussa laissa tai asetuksessa säädetään tilintarkastajan tehtäväksi ja jonka perusteella tilintarkastaja antaa kirjallisen lausunnon viranomaisen tai tuomioistuimen käyttöön. (TTL 1141/2015, 1:1; 3.) Tilintarkastuslakiin tehtiin joitain muutoksia 19.8.2016 voimaan tulleella lailla (622/2016). Muutokset koskivat esimerkiksi tilintarkastuksen kohdetta, tilintarkastuskertomusta ja yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen lisäsäännöksiä. Muutosten taustalla oli EU:n uusien tilintarkastusta koskevien säädösten täytäntöönpano. (Suomen Tilintarkastajat ry 2016.)

Ajan tasalla olevan Suomen tilintarkastuslain (1141/2015) mukaan tilintarkastuksen kohteena on yhteisön tai säätiön kirjanpito, tilinpäätös sekä hallinto. Ennen kohteena oli myös toimintakertomus, joka poistui vuoden 2016 lakimuutoksen kautta. Suomessa tilintarkastusvelvollisuus koskee melko pieniäkin kirjanpitovelvollisia. Yhteisö on velvollinen valitsemaan tilintarkastajan, mikäli päättyneellä ja sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella on täytynyt vähintään kaksi seuraavista kriteereistä: 1) taseen loppusumma ylittää 100 000 euroa, 2)

liikevaihto tai vastaava tuotto ylittää 200 000 euroa tai 3) palveluksessa on yli kolme henkilöä. Säätiöiden ja holding-yhtiöiden on aina valittava tilintarkastaja. Asunto-osakeyhtiöiden tulee valita tilintarkastaja, jos yhtiöön kuuluu vähintään 30 osakkeenomistajien hallinnassa olevaa huoneistoa. Tilintarkastusvelvollisuus koskee myös edellä mainitut rajat alittaviakin yhteisöjä, mikäli niiden yhtiöjärjestyksessä tai vastaavassa sopimuksessa on määräys tilintarkastajan valinnasta. (TTL 1141/2015, 2:2; 3:1; Suomen Tilintarkastajat ry 2016, 2019c.)

Tilintarkastuksen ulospäin näkyvin osa on tilintarkastajan raportointi ja tilintarkastuskertomus. Tilintarkastuskertomusta voidaan pitää tilintarkastuksen tavoitteena (IFAC 2018a, 77-78). Tilintarkastuskertomus on annettava jokaiselta tilikaudelta päivittäin ja allekirjoitettuna. Siinä on yksilöitävä tilintarkastuksen kohteena ollut tilinpäätös sekä ilmoitettava käytetystä tilinpäätössäännöstöstä sekä kansainvälisten tilintarkastusstandardien noudattamisesta. Tilintarkastuskertomus voi olla joko vakioimuotoinen, ehdollinen tai kielteinen ja siinä annetaan tilintarkastuslain mukaan lausunto siitä;

- 1) antaako tilinpäätös noudatetun tilinpäätössäännösten mukaisesti oikean ja riittävän kuvan yhteisön tai säätiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta;
- 2) täyttääkö tilinpäätös lakisääteiset vaatimukset;
- 3) onko toimintakertomus laadittu toimintakertomuksen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti;
- 4) ovatko tilikauden toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot yhdenmukaisia. (TTL 1141/2015, 3:5.)

Tilintarkastajan keskeisistä periaatteista säädetään tilintarkastuslain neljännessä luvussa. Laissa mainittuja periaatteita ovat muun muassa rehellisyys, objektiivisuus ja ammatillinen kriittisyys. Luvussa mainitaan myös siitä, että tilintarkastajan on noudatettava hyvää tilintarkastustapaa sekä yhtiökokouksen tms. antamia erityisiä ohjeita, jos ne eivät ole ristiriidassa lain, yhtiöjärjestyksen, kansainvälisten standardien ym. kanssa. Tilintarkastuslain mukaan tilintarkastajan on oltava riippumaton, tai muuten hänen on kieltäydyttävä vastaanottamasta toimeksiantoa tai luovuttava siitä. Riippumattomuuden tulee säilyä koko tarkastuksen ajan ja tilintarkastajan tulee järjestää toimintansa riippumattomuuden turvaavalla tavalla. Kieltäytymistä tai luopumista ei kuitenkaan nähdä tarpeelliseksi, mikäli riippumattomuutta uhkaavat tekijät ovat kokonaisuuden kannalta merkityksellisiä tai tilintarkastaja on jo ryhtynyt riippumattomuuttaan turvaaviin toimenpiteisiin. (TTL 1141/2015, 4:1-6.)

Tilintarkastuslain 4. luvun mukaan tilintarkastajan on noudatettava hyvää tilintarkastustapaa. Hyvällä tilintarkastustavalla tarkoitetaan tilintarkastajan toimintaa ohjaavaa normistoa, joka koostuu sekä tilintarkastajan periaatteista, että ammattihenkilöiden yleisesti omaksumista menetelmistä ja käytännöistä. Sen sisältö muuttuu ajan kuluessa ja siihen vaikuttavat mm. lait ja asetukset, kansainväliset standardit, ammattieettiset periaatteet sekä ammattihenkilöiden yleisesti noudattama tilintarkastuskäytäntö. (TTL 1141/2015, 4:3; Horsmanheimo & Steiner 2017, 159-160; Suomen Tilintarkastajat ry 2019b.)

2.2 Tilintarkastuksen teorettinen tausta

Tilintarkastus tarkoittaa luonnollisesti tilintarkastajan tekemää työtä. Vaikka tilintarkastus on syntynyt käytännön tarpeiden kautta teoreettisen kehittelyn sijasta, niin teoriapuoltakaan ei sovi aliarvioida. Teoriapuolen kuitaaminen merkityksettömänä ei auta ketään tunnistamaan tilintarkastajien tai tilintarkastuksen vaatimuksia. (Riistama 1999, 17.) Tästä syystä tilintarkastuksen teorettinen ymmärtäminen on oleellista myös tässä tutkimuksessa.

Amerikan laskentatoimen ammattilaisten yhdistys AAA (American Accounting Association) määrittelee tilintarkastuksen järjestelmällisenä prosessina, jossa hankitaan objektiivista tietoa taloudellisia tapahtumia koskevista kannanotoista, jotta saadaan varmuus siitä, missä määrin nämä kannanotot vastaavat ennalta annettuja kriteerejä. Lisäksi saaduista tuloksista kommunikoidaan niistä kiinnostuneille. (Silvoso 1972, 18.) Suomen Tilintarkastajat ry määrittelee tilintarkastuksen sen lakisääteisyyden kautta. Yhdistyksen mukaan tilintarkastus on yhteisöjen ja säätiöiden kirjanpidon, tilinpäätöksen ja hallinnon lakisääteistä tarkastusta, joka suoritetaan erikseen jokaiselta tilikaudelta. (Suomen tilintarkastajat ry 2019d.) Tilintarkastuksessa tulee muistaa se, ettei kyse ole pelkästä tilinpäätöksen tarkastuksesta, vaan myös toiminnan tarkastus ja normien noudattamisen tarkastus ovat yhä suuremmassa merkityksessä (Näsi 2009, 20-21).

Yksi keskeisistä juurisyyistä tilintarkastukseen liittyen on tilintekovelvollisuus, joka tarkoittaa lakiin tai sopimukseen perustuvaa velvollisuutta toimia toisen osapuolen hyväksymällä tavalla ja tehdä tälle tiliä omista tekemisistään. Esimerkiksi yhtiön hallituksella on velvollisuus esittää lakien vaatimat tiedot yhtiön omistajille. Tilintekovelvollisuuden täyttymistä on kuitenkin hankala valvoa, sillä esimerkiksi osakeyhtiöiden osakkaat eivät saa perehtyä hallituksen pöytäkirjoihin tai muihin tehtyihin sopimuksiin. Tämä valvonnan vaikeus johtaa siihen, että osakkaat valitsevat riippumattoman tilintarkastajan tarkastamaan kirjanpidon, tilinpäätöksen ja hallinnon. (Tomperi 2018, 8.) Tilintarkastus kohdistuukin tämän tilintekovelvollisuuden täyttämiseksi ja myös sen ohessa annettavan informaation luotettavuuden varmistamiseksi (Horsmanheimo & Steiner 2017, 28). Tilintarkastuksen tavoite mainitaan IFAC:n IAASB-komitean (International Auditing and Assurance Standards Board) kautta antamissa kansainvälisissä tilintarkastusstandardeissa eli ISA-standardeissa (International Standards on Auditing). ISA 200-standardin mukaan tilintarkastuksen tavoitteena on se, että tilintarkastaja voi antaa lausunnon siitä, onko tarkistettava tilinpäätös laadittu olennaisilta osiltaan käytetyn tilinpäätösnormiston mukaisesti. Tilintarkastajan tehtävänä on hankkia kohtuullinen varmuus siitä, ettei tilinpäätös ole olennaisesti virheellinen. Kohtuullinen varmuus tarkoittaa sitä, että riski olennaisesta virheestä jää hyväksyttävän alhaiselle tasolle. (IFAC 2018a, 77-78.)

Kenties keskeisin edellytys objektiiviselle tilintarkastukselle on edellä mainittu tilintarkastajan riippumattomuus asiakkaastaan. Saarikiven (1999, 46) mukaan tilintarkastajan riippumattomuudella tarkoitetaan vapautta sellaisista riippuvuussuhteista, jotka voivat perustellusti vaikuttaa tilintarkastajan kykyyn

toimia objektiivisesti. Mikäli riippumattomuutta ei olisi, niin tarkastuksella ei olisi arvovaltaa ulkopuolisten silmissä, oli tilintarkastaja itse kuinka pätevä ja taitava tahansa (Sarja 1999, 80-81). Watts ja Zimmerman (1983, 615) määrittelevät riippumattomuuden tilintarkastajan havaitsemien mahdollisten rikkomusten raportoinnin todennäköisyyden kautta. Mitä suuremmalla todennäköisyydellä tilintarkastaja raportoi asiakkaan kannalta haitallisestakin rikkomuksesta, sitä riippumattomampi hän on. Myös DeAngelo (1981, 115-116) mainitsee, että tilintarkastajalla tulee olla motiivi mainita havaitsemistaan virheistä, jotta hänen mielipiteellään olisi merkitystä markkinoilla. Täydellinen riippumattomuus ei välttämättä ole mahdollista, koska tilintarkastaja on omassa tiedonsaannissaan aina jossain määrin riippuvainen asiakkaastaan, esimerkiksi kirjanpitoaineiston tai johdon antamien tietojen kautta. Riippuvuutta aiheuttavat tekijät on pyrittävä minimoimaan, sillä riippumattomuuden tulee olla uskottavaa ulkopuolisen tarkkailijan näkökulmasta. (Horsmanheimo ym. 2017, 192-193.)

Talousteoreettisessa mielessä tilintarkastuksen tarpeellisuutta ja tilintekovelvollisuutta voidaan selittää etenkin agenttiteorian (Agency Theory) kautta. Agenttiteoria käsittelee kannustinongelmia tilanteessa, jossa yrityksen resurssien omistus ja valvonta ovat eriytyneet. (Halonen & Steiner 2010, 14.) Jensenin ja Mecklingin (1976) artikkelissa agenttisuhde määritellään tilanteena, jossa yksi tai useampi päämies (omistaja) antaa toiselle henkilölle (esim. toimitusjohtaja) valtuudet tehdä päätöksiä puolestaan ja delegoi tälle samalla osan päätösvalloistaan. Omistaja antaa siis johdolle valtuudet omistamansa yrityksen johtamiseen. Mikäli molemmat osapuolet ovat rationaalisia eli maksimoivat oman hyötynsä, on syytä olettaa, ettei valtuutettu agentti toimi aina päämiehensä näkökulmasta parhaalla mahdollisella tavalla. Jotta omistaja voi olla varma, ettei palkattu agentti toimi vastoin omistajan etua, tulee omistajan järjestää riippumaton taho valvomaan agentin tekemisiä. Agentin valvonnasta, sitouttamisesta ja osapuolten välisten tavoitteiden eroista syntyvien kulujen yhteissummaa kutsutaan agenttikustannuksiksi. Tilintarkastus liittyy kiinteästi agenttiongelmiaan, koska tilinpäätöksen laatimisessa osakkeenomistajan ja palkatun johdon välillä vallitsee epäsymmetrinen informaatio. Omistaja ei saa käyttöönsä samoja tietoja kuin johto, vaan omistaja on päätöksenteossaan riippuvainen johdon antamasta informaatiosta, jota johto voi halutessaan manipuloida monin eri tavoin. Yhtiön johdosta riippumattoman tahon suorittama tilintarkastus on omistajalle keino varmentaa johdon antaman informaation oikeellisuus. Samalla se on yksi keino pienentää agenttiongelmasta syntyviä kustannuksia. (Jensen & Meckling 1976, 310-330; Tomperi 2018, 8-9.)

Agenttiteoria keskittyy lähinnä yrityksen omistajien etuihin, mutta palkattu johto vastaa tosiasiaissa muillekin sidosryhmille kuin pelkästään omistajille. On myös mahdollista, että yhtiön omistaja vastaa samalla myös sen johtamisesta, mikä on varsin yleistä pienemmissä yhtiöissä. Pelkkä agenttiteoria ei riitäkään aina tarjoamaan vastausta tilintarkastuksen teoreettiselle taustalle (Torpo 2012, 57). Tilintarkastuksen tarvetta perustellaankin myös sidosryhmäteorian kautta, joka on kuuluisa etenkin Freemanin (1984) kirjasta. Sidoryhmäteorian keskeinen ajatus on ymmärtää yrityksen toimintaympäristön olevan laaja ja yrityksen

toiminnalla olevan vaikutusta moniin osapuoliin. Yrityksen tehtävä on tämän näkökulman kautta tuottaa arvoa muillekin osapuolille kuin pelkästään yrityksen omistajille. Esimerkkejä näistä sidosryhmistä ovat sijoittajat, sopijakumppanit, työntekijät ja viranomaiset. Tilintarkastus liittyy tiiviisti sidosryhmäteoriaan, sillä arvopaperimarkkinoiden toiminta perustuu pitkälti arvopapereiden myyjien ja ostajien väliseen luottamukseen. Vaikka tilintarkastus itsessään kohdistuu suoranaisesti osakkeenomistajien etujen turvaamiseen, niin se mahdollistaa lopulta järjestelmällisen talouden toimimisen. Ilman riippumatonta tilintarkastusta talouden eri osapuolien olisi hyvin vaikea luottaa toisiinsa. Tästä syystä on säädetty tilintarkastusvelvollisuus eli tilintarkastuksen vapaaehtoisuudesta on siirrytty erilaisten lakien ja säädösten määräämään tilintarkastusvelvollisuuteen. (Westermann, Bedard & Earley 2015, 866; Horsmanheimo & Steiner 2017, 23-25.)

2.3 Kansainväliset tilintarkastusalan ohjeistukset

2.3.1 IES-standardit

IES-standardit (International Education Standards) ovat verrattain tuore keino säädellä tilintarkastusalan opetusta. Standardien julkaisemisesta vastaa IFAC erillisen IAESB-komitean kautta (International Accounting Education Standards Board). Niiden kansainvälisenä tavoitteena on varmistaa tulevien tilintarkastajien riittävä ammattitaito, mutta samalla mahdollistaa myös jo alalla olevien ammattilaisten jatkuva kehittyminen. Tämän seurauksena taloudellisten päätösten tekijöiden tulisi voida luottaa laskenta-alan ammattilaisen pätevyyteen riippumatta siitä, missä hän on suorittanut alan koulutuksen ja siihen liittyvän käytännön harjoittelun. IES-standardit ovat yhtä sitovia kuin esimerkiksi ISA-standarditkin. (McPeak, Pincus & Sundem 2012; IFAC 2017.) IES-standardit lienevät tämän tutkimuksen osalta keskeisin kansainvälinen ohjeistus.

IES-standardeja on nykyisin yhteensä kahdeksan kappaletta ja ne astuivat voimaan ensimmäisen kerran vuoden 2005 alusta. Nykyisessä muodossaan ne ovat: pääsyaatimukset ammattimaisiin laskentaopetuksen ohjelmiin (IES 1); tekninen pätevyys (IES 2); ammatilliset taidot (IES 3); ammatilliset arvot, etiikka ja asenteet (IES 4); käytännön kokemus (IES 5); käsitys ammatillisesta pätevyydestä (IES 6); jatkuva ammatillinen kehittyminen (IES 7) sekä tilinpäätöstarkastuksesta päävastuullisen tarkastajan ammatillinen pätevyys (IES 8). (IFAC 2017.)

Maa­mail­la on jo totuttu ISA-standardien kautta esimerkiksi raportointikäytäntöjen yhdenmukaistamiseen. IES-standardit tähtäävät yhdenmukaiseen ja korkeatasoiseen laskenta-alan opetukseen riippumatta siitä, missä opetus tapahtuu. Standardien omaksuminen ja käyttöönotto on kohdannut huomattavia haasteita erityisesti siitä syystä, että koulutusjärjestelmät ja käsitykset oppimisesta ovat keskenään niin erilaiset. Standardeihin onkin jätetty maininta siitä, että IFAC:n toimialueella on olemassa toisistaan eroavia opetus-, laki-, ja kulttuurijärjestelmiä, eikä oppimisen näkökulmasta parasta järjestelmää ole todettu. (McPeak, Pincus & Sundem 2012, 747-748.)

2.3.2 Tilintarkastusdirektiivi

EU:n jäsenmaiden yhteisöjen sääntelyyn vaikuttavat ensisijaisesti Euroopan parlamentin ja neuvoston antamat direktiivit, joilla on ollut keskeinen vaikutus myös Suomen tilintarkastusta ja kirjanpitoa koskevaan lainsäädäntöön. Tilintarkastusta koskeva kahdeksas yhtiöoikeudellinen direktiivi (2006/43/EY) annettiin vuonna 2006 ja sitä kutsutaankin myös tilintarkastusdirektiiviksi, joka on tilintarkastuksen kannalta Euroopan yhteisöjen tärkein säädös. Direktiivin taustalla oli pyrkimys varmistaa tilinpäätösten uskottavuus sekä taata sijoittajien luottamus pääomamarkkinoihin erinäisten tilinpäätösskandaalien jälkeen. Direktiivi on tuotu ajan tasalle vuoden 2014 muutoksella (2014/56/EU). (Horsmanheimo & Steiner 2017, 128-131; Tomperi 2018, 15.)

Tilintarkastusdirektiivin tavoitteena on ollut tilintarkastussäännösten yhdenmukaistaminen, joka jättää samalla tilaa kansalliselle joustolle. Direktiivit velvoittavat EU-valtiot saattamaan ne osaksi kansallista lainsäädäntöään tietyn määräajan kuluessa. Kansallinen jousto tarkoittaa sitä, että jäsenvaltio voi halutessaan tehdä omasta lainsäädännöstään direktiivien vaatimuksia tiukempia. Tilintarkastusdirektiivi on laaja kokonaisuus, joka käsittää kaikkiaan 13 erillistä lukua. Se antaa pääraamit mm. tilintarkastajien hyväksymismenettelylle ja rekisteröinnille sekä tilintarkastajien tehtävien määrittelyyn. Lisäksi se koskee myös muitakin tilintarkastuksien vaatimuksia kuten esimerkiksi tilintarkastajan riippumattomuutta, tilintarkastuksessa sovellettavia standardeja sekä ammattieettisiä periaatteita. (Horsmanheimo & Steiner 2017, 130-131; Tomperi 2018, 15.)

2.3.3 Muita kansainvälisiä standardeja ja säännöstöjä

Kansallisen tilintarkastuslakimme (1141/2015) 3.3:n mukaan Suomessa tulee noudattaa EU:n komission hyväksymiä kansainvälisiä tilintarkastusstandardeja. Tilintarkastusstandardilla tarkoitetaan IFAC:n ja sen alaisuudessa toimivan IAASB-komitean antamia kansainvälisiä standardeja ja niihin liittyviä lausuntoja. Näillä standardeilla tarkoitetaan yleisesti etenkin ISA- ja ISQC-standardeja (International Standards of Quality Control). (Suomen Tilintarkastajat ry 2019b; EU-direktiivi 2006/43/EY.)

ISA-standardit ohjaavat etenkin historialliseen taloudelliseen informaatioon kohdistuvaa tilintarkastusta. Ne toimivat tilintarkastuksen eri osa-alueiden peruseriaatteiden ja tavoitteiden määritelmänä, sekä samalla ohjeistavat tarkastuksessa ja sen dokumentoinnissa. ISA-standardit on jaettu kuuteen eri osa-alueeseen; yleiset periaatteet ja velvollisuudet (ISA200-299), riskienarviointi ja arviointeihin riskeihin vastaaminen (ISA300-499), tilintarkastusevidenssin keruu (ISA500-599), muiden työn käyttäminen (ISA600-699), tarkastuksen perusteella tehdyt johtopäätökset ja raportointi (ISA700-799) sekä erityisosa-alueet (ISA800-899). ISQC 1-standardi on puolestaan laadunvalvontastandardi, joka käsittelee tilintarkastusyhteisön sisäistä laadunvalvontajärjestelmää koskevia vaatimuksia. Standardin mukaan tilintarkastusyhteisön tavoite on järjestää laadunvalvontajärjestelmä, jonka avulla se voi kohtuullisella varmuudella olettaa, että yhteisö ja sen henkilöstö noudattavat ammattimaisia standardeja ja muita määräyksiin

perustuvia vaatimuksia. Lisäksi, tilintarkastusyhteisön antamien raporttien tulee olla asianmukaisia olosuhteisiin nähden. (IFAC 2018a.)

ISA-standardien ohella on myös muita keskeisiä säännöstöjä. Tilintarkastuslain mukaan tilintarkastajan on noudatettava ammattieettisiä periaatteita, mikä tarkoittaa sitä, että tarkastaja suorittaa tilintarkastuslain määräämät tehtävät ammattitaitoisesti, rehellisesti, objektiivisesti ja huolellisesti ottaen huomioon yleisen edun (TTL 1141/2015, 4:1.) IFAC:n yhteydessä toimiva IESBA-komitea (International Ethics Board for Accountants) julkaisee tilintarkastusammattilaisia koskevia eettisiä sääntöjä. IESBA:n mukaan tilintarkastajaa koskee viisi yleistä eettistä periaatetta; rehellisyys, objektiivisuus, ammatillinen pätevyys ja huolellisuus, salassapitovelvollisuus ja ammatillinen käyttäytyminen (IFAC 2018b, 18.) Nämä eettiset säännöt on hyväksytty myös Suomen Tilintarkastajat ry:n toimesta, ja ne ovat osa hyvää tilintarkastustapaa (Suomen Tilintarkastajat ry 2019b), joka on mainittu myös tilintarkastuslaissamme (1141/2015, 3:3).

3 TILINTARKASTUS JA AMMATTITAITO

3.1 Ammattitaidon muodostuminen

Tilintarkastusharjoittelijan tekemästä työstä ja sen oikeellisuudesta on vastuussa tilintarkastustoimeksiannon päävastuullinen tilintarkastaja. Tilintarkastuslain (TTL 1141/2015, 4:1-2) mukaan tilintarkastajan tulee toimia ammattitaitoisesti ja tämä on lisäksi velvollinen ylläpitämään sekä kehittämään ammattitaitoaan. Tilintarkastajien valvonnasta nykyisin vastaavan PRH:n mukaan tilintarkastajan ammattitaidon kehittäminen ja ylläpitäminen tarkoittavat käytännössä tilintarkastajalta vaadittua jatkuvaa työskentelyä ja kouluttautumista. Esimerkiksi HT-tilintarkastajan täytyy olla viimeisen kolmen vuoden aikana suorittanut vähintään 100 tunnin edestä tilintarkastustehtäviä sekä lisäksi hankkinut 120 tunnin edestä tilintarkastusalaan liittyvää koulutusta. (PRH 2017.) Seuraavaksi tilintarkastajan ammattitaitoa ja osaamista lähestytään kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden pohjalta käsittelemällä sitä koulutuksen, kokemuksen ja henkilökohtaisten ominaisuuksien näkökulmasta.

3.2 Koulutus

Tilintarkastajan koulutus voidaan nähdä ammattitaidon perustana, koska tilintarkastajana voi toimia ainoastaan henkilö, joka on suorittanut tilintarkastustutkinnon ja täyttää sen vaatimat koulutusedellytykset. Koulutuksella tarkoitetaan tässä kontekstissa muodollista kouluttautumista kuten esimerkiksi yliopistokoulutusta. Howiesonin ym. (2014) mukaan koulutuksen rooli nähdään kaikkein suurimpana vastavalmistuneen ammattitaidon kehittämisessä. Odotuksia pidetään tutkimuksessa epärealistisinä ottaen huomioon koulutuksen rajalliset resurssit, ja erityisesti työnantajien tulisi kiinnittää huomiota työn aikana oppimisen mahdollistamiseksi.

On havaittu, että tilintarkastajat itse näkevät ammattitaidon muodostuvan tutkintoläheisyyden sijaan henkilökohtaisten tekijöiden kautta. Vaikka koulutus ja tarvittavien kokeiden läpäiseminen ovat kynnyskysymys tilintarkastajana toimimiselle, niin sen merkitys ammattitaidon muodostumiselle on verrattain pieni. (Grey 1998.) Tutkittaessa tilintarkastajien rekrytoimista on havaittu, että objektiivisesti pätevämpi työntekijä, eli hakija, jolla on korkeampi koulutus ja paremmat koepisteet, saa todennäköisemmin työpaikan.

Joidenkin tutkimusten perusteella yliopistokoulutus ei valmenna riittävästi henkilökohtaisiin ominaisuuksiin kuuluvien taitojen osalta. Erityisesti hyvien kommunikointitaitojen on havaittu olevan erittäin tärkeä osa-alue tilintarkastusuransa alkupuolella oleville. Mikäli näiden osuutta lisättäisiin opetuksessa, niin alalla menestyminen voisi olla helpompaa. Hyvät kommunikointitaidot ovat toki osin synnynnäisiä, mutta niitä voi myös kehittää erityisesti opiskelujen kautta. (Kavanagh & Drennan 2007.)

Tilintarkastus, kuten muukin liiketoiminta, on ollut viime vuosina voimakkaan digitalisoitumisen kohteena. Alan teknologinen kehitys on nopeaa ja muutokset näkyvät niin tietojärjestelmissä kuin tarkastustyössäkin. Alalle suuntautuvien opiskelijoiden tietoteknisten taitojen merkitys on noussut jatkuvasti. Yliopistojen, alan ammattilaisten ja muiden instituutioiden tuleekin varmistaa, että alan opiskelijat sisäistävät tietotekniikan osaamisen tärkeyden. (Pan & Seow 2016.)

3.3 Kokemus

Bonnerin ja Lewisin (1990) mukaan tilintarkastajalta vaaditaan yleistason tietoa, erityistason tietoa ja yleistä liiketoiminnan tietoa. Yleistason tiedolla tarkoitetaan laskenta-alan ja tilintarkastuksen yleistä tietoa kuten esimerkiksi tietämystä yleisesti hyväksytyistä tilintarkastusstandardeista sekä laskenta-alan periaatteista. Erityistason tiedolla tarkoitetaan esimerkiksi tiettyjen toimialojen tai asiakastyyppejen mukana hankittavaa tietoa. Tätä tietoa saa tutkijoiden mukaan kerättyä ainoastaan työskentelemällä näissä vaikeissa ja erityisissä tilanteissa eli tieto kerääntyy työkokemuksen kautta. Näiden lisäksi tilintarkastajalla tulee olla yleistä liiketoimintatietämystä, josta tutkijat mainitsevat johdon palkkiojärjestelmien ymmärtämisen erityyppisissä sopimustilanteissa. He vertasivat tutkimuksessaan kokeneita tarkastajia sekä alan opiskelijoita. Tutkimuksessa havaittiin kokeneimpien tilintarkastajien suoriutuvan yleisesti kaikista parhaiten. Kokeneimpien tarkastajien parempi suoriutuminen näkyi erityisesti yleisen liiketoimintatason sekä erityistason tiedon osa-alueilla. Yleistiedon alueella erot olivat huomattavasti pienempiä, joten voidaan päätellä, ettei työkokemuksen merkitys ole kyseisellä osa-alueella niin suuri. (Bonner & Lewis 1990.)

Bennett ja Hatfield (2013) tutkivat kokemattomia tilintarkastajia ja havaitsivat, että asiakasyrityksen johto vaikutti tilintarkastajien tekemiin päätöksiin tilintarkastusaineiston keräämisessä. Asiakasyritysten johdon kanssa tekemisissä olevat tilintarkastajat ovat tutkimuksen mukaan usein varsin kokemattomia ja

nuoria. Tutkimuksessa havaittiin, että kokemattomat tilintarkastajat halusivat välttää kommunikointitilannetta, jossa asiakkaan johtoporras oli heitä itseään selvästi vanhempi ja kokenempi, joten tässä tilanteessa tilintarkastajat eivät pyytäneet yhtä todennäköisesti tarkastusevidenssiä. Jopa puolet tilanteista, joissa kaikkea tarvittavaa tarkastusevidenssiä ei kerätty, johti tilintarkastajan toimesta puutteelliseen raportointiin, mikä heikensi lopulta myös tilintarkastuksen laatua. (Bennett & Hatfield 2013.)

On havaittu, että kokeneemmat tilintarkastajat luottavat yhtiön johdon antamaan tietoon vähemmän tilanteessa, jossa tieto on johdon tarkoitusperien mukaista. Tämä tarkoittaa sitä, että kokenempi tarkastaja on monesti skeptisempi saadessaan asiakkaalta heitä hyödyttävää informaatiota. Vastaavasti kokenempien tilintarkastajien luotto johdon antamaa informaatiota kohtaan on suurempi, kun informaatio on johdon näkökulmasta negatiivista. Kokeneemman tilintarkastajan on siis havaittu olevan vähemmän altis johdon vaikuttamisyrityksille ja olevan arvioissaan kriittisempi tarkastuskohteiden johtoa kohtaan. Tästä voi päätellä, että tilintarkastajalta vaadittava ammatillinen kriittisyys kehittyy kokemuksen myötä. (Kaplan, O'Donnel & Arel 2008.)

On hyvä muistaa, ettei pitkä työkokemus takaa ammattimaista tilintarkastajaa. Tilintarkastajalta vaaditaan kykyä ja halua oppia, jotta kokemus muuttuisi kehittyneeksi ammattitaidoksi. Tilintarkastajan tulee osata soveltaa kokemuksen myötä kertynyttä osaamistaan, jotta hän voisi hyödyntää oppimaansa eri asiakkaiden tai eri toimialojen keskuudessa. (Green 2008.) Kokemuksen tuoma etu voi tarkoittaa muutakin kuin työkokemusta. Esimerkiksi Hammersley (2011) tutki tilintarkastajan päätöksentekoa ja arviointia petokseen liittyvässä toimeksiantossa. Hänen mukaansa tärkeimpänä tekijänä hyvässä päätöksenteossa oli epäsuora kokemus kuten esimerkiksi aiheesta järjestetty koulutus tilintarkastajan varsinaisen työkokemuksen sijasta.

3.4 Henkilökohtaiset ominaisuudet

Joidenkin tutkimusten mukaan tilintarkastajalle tärkeimmät henkilökohtaiset ominaisuudet riippuvat siitä, missä vaiheessa tilintarkastusuraansa hän on. Assistenttitasolla tilintarkastajan tärkeimmät henkilökohtaiset ominaisuudet ovat tiimityöskentelytaidot sekä kyky havaita olennaisia asioita. Korkeimmalla eli partner-tasolla tärkeimpiä ominaisuuksia ovat muun muassa kommunikointitaidot, päättäväisyys, ihmissuhdetaidot ja näkyvyys. Erot johtuvat pitkälti varsinaisen työnkuvan eroista; assistenttitasolla toimitaan lähinnä tarkastustiimin tukena, kun taas partnereiden tehtävänä on pääasiassa asiakaskunnan kehittäminen. (Tan 1999.)

Tilintarkastajan ongelmanratkaisutaitojen merkitystä korostetaan useissa tutkimuksissa. Ongelmanratkaisutaidoilla tarkoitetaan kykyä tunnistaa merkityssuhteita sekä tulkita aineistoa ja tehdä analyttisiä päätelmiä. Ilman hyvää ongelmanratkaisutaitoa voi muuten pätevän tilintarkastajan suoriutuminen jäädä vaillinaiseksi. Tosin vastaavasti pelkkä hyvä ongelmanratkaisukaan ei takaa

hyvää suoriutumista, mikäli tarkastajalla on puutteita esimerkiksi alaan liittyvässä perustietämyksessään. Ongelmanratkaisukykyä voi kehittää kertyneen kokemuksen mukana. Tutkittaessa kokoneiden ja aloittelevien tilintarkastajien ongelmanratkaisukykyä on havaittu, että kokoneiden tilintarkastajien ongelmanratkaisukyky on huomattavasti monimuotoisempaa ja laajempaa kuin uransa alkupuolella olevilla. (Bonner & Lewis 1990.)

Tilintarkastus on laskentatoimen aloista varsin henkilökeskeinen. Hyvät kommunikointitaidot nähdäänkin edellytyksenä tarkastuksen vaatiman informaation hankkimiselle. Nämä taidot voidaan jakaa kolmeen osaan: vuorovaikutustaidot, suulliset taidot sekä kirjalliset taidot. Tilintarkastaja tarvitsee näitä kaikkia menestyäkseen työssään. Tutkittaessa tilintarkastajien tarvitsemia kommunikointitaitoja on havaittu, että harjoittelijoiden suhtautuminen niihin eroaa yleisestä käsityksestä. Harjoittelijat näkevät, että tilintarkastuksessa tärkeintä on teknisten aspektien hallinta ja ala on lähinnä numeroiden pyörittelyä. Erittäin kokoneilta partner-tason tilintarkastajilta kysyttäessä kommunikointitaidot nousivat toiseksi tärkeimmäksi ammattitaidon attribuutiksi, ollen tärkeämpi kuin esimerkiksi juuri tilintarkastajan tekniset taidot. Harjoittelijoiden vähäinen suhtautuminen vuorovaikutusosaamiseen voi johtua esimerkiksi siitä, että laskentatoimen koulutuksessa keskitytään pitkälti teknisiin taitoihin. (Goby & Lewis 1999; Abdolmohammadi ym. 2004.)

Laskenta-alalla on tutkittu varsin runsaasti sitä, mitä yleisesti odotetaan henkilöltä, joka on astumassa ensimmäiseen koulutuksen mukaiseen työpaikkaansa. Puhutaan siis odotuksista, jotka kohdistuvat esimerkiksi juuri tilintarkastusharjoittelijoihin. Parkerin, Ziegenfussin ja Pinskerin (2004) tutkimuksessa koottiin yhteen kahdeksan suuren tutkimuksen tulokset siitä, mitä eri sidosryhmät odottavat laskenta-alan harjoittelijoiden osaavan. Tutkijoiden mukaan jokaisessa kahdeksassa tutkimuksessa oli mainittu harjoittelijoiden kommunikointitaidot ja ihmissuhdetaidot, lisäksi yleinen laskenta-alan ja liiketoiminnan tietämys. Viimeisten tutkimusten perusteella havaittiin myös tietoteknisten taitojen merkityksen kasvaminen. (Parker ym. 2004)

Partner-tason tilintarkastajat ovat olleet joidenkin tutkimuksen mukaan sitä mieltä, että tilintarkastusharjoittelijoiden ammatilliset valmiudet ovat yleisesti hyvät. Harjoittelijoiden suurimmaksi haasteeksi he näkevät sen, että harjoittelijoiden motivaatio alaa kohtaan on laskenut suhteessa aiempiin vuosiin. Partner-tarkastajien mielestä alalle suuntautuvat harjoittelijat eivät halua panostaa työhönsä riittävästi aikaa ja vaivaa alan haasteellisuuteen nähden. Partnerit muistelivat oman oppimisensa tapahtuneen pitkälti oma-aloitteisuutensa kautta. (Westermann ym. 2015.) Big 4 -yhteisöjen työpaikkailmoitusten perusteella laskenta-alan harjoittelijoiden tärkeimmiksi osa-alueiksi nousevat hakijoiden henkilökohtaiset ominaisuudet kuten esimerkiksi oma-aloitteisuus ja aito kiinnostuneisuus alaa kohtaan. Myös tiimityöskentelytaidot sekä kyky ja halu kehittää omaa osaamistaan on mainittu. (PwC 2019; KPMG 2019.)

4 AINEISTO JA MENETELMÄT

4.1 Metodologia

Tämä tutkimus toteutetaan kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Aineistonkeruuvaiheessa tutkimusmenetelmänä toimii teemahaastattelu ja aineiston analyysimenetelmänä sisällönanalyysi. Teemahaastattelun avulla on tarkoituksena kerätä monipuolista tietoa koskien tutkimusongelmaa. Haastattelujen myötä saatua aineistoa rajataan ja analysoidaan sisällönanalyysin avulla.

Metsämuurosen (2011, 220) mukaan laadullinen tutkimusote soveltuu erityisen hyvin muun muassa silloin kun halutaan tietoa yksittäisistä tapahtumista ja ollaan kiinnostuneita tietyissä tapahtumissa mukana olevien yksittäisten toimijoiden merkitysrakenteista. Laadullista tutkimusta voidaan hyödyntää siis erityisesti yksittäisissä tilanteissa niiden yleisluontoisen jakaantumisen sijaan. (Metsämuuronen 2011, 220.) Tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita tiettyjen toimijoiden eli tilintarkastajien kokemuksista tutkimuskysymyksissä kuvattujen ilmiöiden suhteen. Tämän perusteella laadullisen tutkimusotteen valinta tuntuu loogiselta.

Haastattelu on perusmenetelmä, joka soveltuu moneen tilanteeseen ja sitä kannattaakin käyttää aina kun sen käyttö on tiedonhankinnan kannalta mielekäästä (Metsämuuronen 2011, 245-246). Haastattelu sopii erityisesti tilanteeseen, jossa halutaan sijoittaa haastateltavan puhe laajempaan kontekstiin. Lisäksi haastattelu sopii vähän kartoitettuun ja tuntemattomaan tutkimusalueeseen, josta tutkijan on vaikea tehdä etukäteen päätelmiä. Edelleen haastattelun etuihin kuuluu se, että se mahdollistaa saatujen vastausten selventämisen ja syventämisen haastattelutilanteessa. Vastaavasti haastattelujen järjestäminen voi olla hankalaa ja aikaa vievää. Lisäksi haastatteluaineiston analysointi on usein ongelmallista johdettujen aineiston määrästä ja olemassa olevien valmiiden mallien puutteesta. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35.)

Teemahaastattelulla tarkoitetaan puolistrukturoitua haastattelumuotoa, joka toimii lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välimaastossa. Lomakehaastattelussa haastattelu tapahtuu täysin ennalta tehdyn lomakkeen mukaan ja

kysymykset esitetään määrättyssä järjestyksessä. Avoin haastattelu eli strukturoimaton haastattelu puolestaan muistuttaa hyvin paljon keskustelua, ja siinä haastattelijan päätehtävänä on syventää saamiaan vastauksia ja rakentaa haastattelun jatko niiden varaan. Teemahaastattelu edustaa näiden kahden välimuotoa, mutta on kuitenkin lähempänä avointa haastattelua, ja siinä haastatteluja yhdistää keskenään sama teema-alue eli aihepiiri. Haastattelu etenee siis tiettyjen teemojen varassa, jotka ovat olennaisempia kuin yksittäiset kysymykset. Teemahaastattelusta puuttuu lomakehaastatteluille tyypillinen kysymysten tarkka esitystapa ja järjestys, mutta avoimesta haastattelusta sen erottaa ennalta määritellyt keskeiset teemat, joiden varaan haastattelu rakentuu. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 44-48.)

Onnistuneella teemahaastattelulla on Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 47) mukaan muutama ominaispiirre. Ensinnäkin se vaatii haastateltavilta kokemusta tutkittavasta tilanteesta. Tässä tutkimuksessa haastateltavat auktorisoidut tilintarkastajat ovat tiiviissä yhteistyössä harjoittelijoiden kanssa, joten heillä on relevanttia kokemusta tutkimusongelmasta. Lisäksi teemahaastattelu vaatii haastattelijalta perehtymistä tutkittavan ilmiön osiin, rakenteisiin ja kokonaisuuksiin, joiden myötä haastattelijalla kehittyy tiettyyn teemaan keskittyvän haastattelurunгон. Viimeinen ominaispiirre on se, että haastattelu suunnataan tutkimuksen kohdehenkilöiden subjektiivisiin kokemuksiin tutkittavasta aiheesta. Jälkimmäisiin ominaispiirteisiin vastataan tutkimuksen teoreettisissa ja empiirisissä osissa.

Sisällönanalyysi on laadullisessa tutkimuksessa suosittu menetelmä, joka mahdollistaa dokumenttien analysoinnin systemaattisesti ja objektiivisesti. Dokumentti on tässä tilanteessa ymmärrettävä laajana käsitteenä, sillä se voi tarkoittaa melkein mitä tahansa kuten esimerkiksi puhetta tai tallennettua keskustelua. Sisällönanalyysin käyttö vaatii tutkijalta osaamista tehdä käsitellystä aineistosta relevantteja johtopäätöksiä. Tarkoituksena on muokata tutkimusaineisto sellaiseen muotoon, josta voidaan tehdä tutkittavan ilmiön kannalta selkeä ja sanallinen kuvaus. Sisällönanalyysiä voidaan pitää ennemminkin työkaluna kuin tutkimusmenetelmänä. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

4.2 Aineiston esittely

Tämän tutkimuksen aineisto koostuu vuoden 2020 aikana pidetyistä puolistrukturoiduista haastatteluista. Haastateltuja tilintarkastajia oli tässä tutkimuksessa yhteensä viisi, joista kerrotaan yksityisyyssyistä vain summittaiset tiedot. Haastateltavia henkilöitä yhdistää se, että he ovat työskennelleet tilintarkastusharjoittelijoiden parissa aina haastatteluhetkeen asti. Toinen yhdistävä tekijä on se, että haastateltavien näkökulma sekä koulutukseen, että myös tilintarkastustyöhön on verrattain uusi; kohdehenkilöt ovat olleet alalla korkeintaan kymmenisen vuotta. Tässä tutkimuksessa haastateltiin seuraavia kohdehenkilöitä, jotka ovat haastattelujärjestyksessä:

- A, alalla 5-10 vuotta
- B, alalla 3-5 vuotta

- C, alalla 5-10 vuotta
- D, alalla 10-15 vuotta
- E, alalla 3-5 vuotta

Haastattelut toteutettiin joko kasvotusten, puhelimitse tai videoyhteyden välityksellä. Haastattelut nauhoitettiin haastateltavien luvalla ja ne litteroitiin haastatteluja seuranneina päivinä. Litteroinnissa käytettiin tutkijan omaa harkintaa ja siitä siivottiin kaikki asiaan liittymätön keskustelu eli niin sanottu small talk. Tämän lisäksi litteroinnissa jätettiin huomioimatta muun muassa turhat äännähdykset, sanojen toistaminen sekä haastateltavan puhe hänen vasta miettiessä mitä sanoisi, esimerkkeinä ”tota tota”, ”ööö” tai ”mitä mä olinkaan sanomassa”. Tutkija piti tärkeämpänä sitä, että *mitä* haastateltava tosiasiaa tarkoitti kuin sitä, että *miten* se täysin sanatarkasti ilmaistiin. Tarvittaessa haastateltavia pyydettiin vielä selventämään näkökulmiensa.

Haastattelutilanteet sujuivat kaiken kaikkiaan erittäin hyvin; kohdehenkilöt pitivät aihetta mielenkiintoisena ja keskustelua riitti allekirjoittaneen mielestä yllättävänkin paljon. Mainittakoon myös se, että haastateltavat olivat kiinnostuneita osallistumaan haastatteluun eikä tutkija kohdannut yhtäkään kieltäytymistä haastattelupyyntöihinsä. Keskustelut sujuivat johdonmukaisesti ja pysyivät ennalta määritellyissä teemoissa. Henkilöiden A ja B haastattelutilanne kesti noin 45 minuuttia ja se toteutettiin kasvotusten. Henkilön C haastattelutilanne oli kaikkein pisin, se kesti noin tunnin ja toteutettiin videoyhteydellä. Henkilöiden D ja E haastattelut toteutettiin puhelimitse ja haastattelutilanteiden kestot olivat järjestyksessään noin 45 minuuttia ja noin 35 minuuttia.

Haastattelutilanteet jaettiin kysymysten asettelulla kolmeen osioon. Ensimmäisessä osiossa keskityttiin siihen, mitä harjoittelijan ominaisuuksia haastateltavat pitävät tärkeänä joko pohtiessaan harjoittelijoiden rekrytointitilannetta tai, mikäli haastateltava ei vastaa rekrytoinnista, yleisemmin mitä ominaisuuksia haastateltava pitää tärkeänä harjoittelijassa. Tämän osion tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia henkilöitä tilintarkastusharjoitteluun yleisesti hakeutuu ja pääsee ja mitä ominaisuuksia heissä tilintarkastajien näkökulmasta painotetaan. Lisäksi keskusteltiin harjoittelijoiden yleisistä työtehtävistä.

Toisessa osiossa keskityttiin puolestaan harjoittelijoiden osaamistasoon, joka on tässä tutkimuksessa määritelty sen mukaisesti, miten harjoittelijat ovat onnistuneet suhteessa toisessa osiossa selvitettyyn vaatimustasoon. Siinä kysyttiin niin yleisiä kokemuksia harjoittelijoista kuin myös sitä, että minkälaisissa tehtävissä tai ominaisuuksissa nämä ovat joko pärjänneet erityisen hyvin tai jääneet alle odotetun vaatimustason. Osiossa keskusteltiin myös siitä, että miksi joku harjoittelija suoriutuisi mahdollisesti paremmin kuin joku toinen tai että mitkä ominaisuudet erottavat paremmin suoriutuneen harjoittelijan niin sanotusta keskivertosuorituksesta.

Haastattelun kolmas ja viimeinen osio keskittyi harjoittelijoiden korkeakoulutason muodolliseen koulutautumiseen. Siinä kysyttiin koulutuksen merkityksestä harjoittelijoiden osaamisessa, koulutukseen liittyvistä perusodotuksista

sekä siitä, mitä mietteitä tilintarkastajilla on koulutuksesta nyky muodossaan. Osiossa haettiin vastausta jälkimmäiseen tutkimuskysymykseen.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Yleistä

Tässä luvussa kuvataan haastattelujen kulkua tutkimuskysymysten näkökulmasta. Alaluvussa 5.2. on mainittu tilintarkastajien kommentteja harjoittelijan ominaisuuksista koulutuksen, aikaisemman työkokemuksen ja henkilökohtaisten ominaisuuksien näkökulmasta. Painopiste keskittyy lähinnä harjoittelijoiden rekrytointiin, mutta mukana on myös yleisiä kommentteja niiltä tilintarkastajilta, jotka eivät itse vastaa rekrytoinnista.

Kuten luvun 4. aloituskappaleessa mainittiin, vastaa harjoittelijoiden työstä lopulta toimeksiannon päävastuullinen tilintarkastaja. Jokainen haastateltavista tahtoi korostaa sitä näkökulmaa, että harjoittelu on ennen kaikkea oppimisprosessi ja opetusvastuu on pitkälti tilintarkastusyhteisöllä. Harjoittelu on kuitenkin ensikosketus alaan. Haastateltavista myös B, D ja E mainitsivat sen, että on tärkeää, että harjoittelun kautta on mahdollisuus saada selville, haluaako tilintarkastuksesta tehdä oman uransa vai ei.

”Me ei lähdetä siitä että harjoittelijan pitäisi osata, vaan siitä että selvitetään mitä harjoittelija osaa ja annetaan sitten semmosia yhtiöitä tarkastukseen ja opetetaan sen mukaan” (A)

”Se harjoittelu ja se et sä pääset käytännössä tekemään niin siitä sä vasta käytännössä tiiät ja näät sen että onko se oma homma. Yhtä tärkeä tieto on myös se että tää ei oo mun homma. (B)

”Se on tässä hommassa lähtökohta, niin mitenkä mä voin osoittaa että sinussa on puutteita tekijänä, jos se koko homma perustuu siihen, että sun rooli on tulla meille oppimaan ja me molemmat saadaan tasapuolisesti siitä hyötyä.” (C)

”Tää on molemmin puolin harjoittelu eli se on sille henkilölle mahdollisuus kattoa millainen ala tää on ja onko tää sellanen mikä häntä kiinnostaa. (D)

”Siellä tulee myös paljon vastaan semmostakin, että joku tajuaa, että tää ei oo ollenkaan mun juttu ja mä en ookkaan kiinnostunut tämmösistä tehtävistä.” (E)

Tilintarkastustyö on trainee-vaiheessa varsin johdonmukaista. Isommassa asiakkuudessa työ painottuu vahvasti tuloslaskelma- ja tase-erien tarkastukseen, mutta pienemmässä tai suoraviivaisemmassa toimeksiannossa trainee pääsee näkemään muitakin tilintarkastuksen osa-alueita. Esimerkkejä käytännön työtehtävistä ovat mm. erilaiset täsmäytykset, tositetarkastukset sekä tilinpäätöksen prikkaaminen. Ohessa haastateltavien kommentteja esimerkkityötehtävistä.

”Meillä se painottuu ilman muuta näihin kiinteistöyhtiöihin ja jonkin verran liiketoimintayhtiöitä. Jep isompi rooli päävastuullisella kuin kiinteistöyhtiöissä.” (A)

”Lähtökohtaisesti avustavat tilintarkastuksen tehtävät, mutta periaatteessa ihan tilintarkastusta. Me pyritään meidän harjoittelussa tietenkin siihen, että sitä pääsee tekemään ihan alusta loppuun. Liiketoimintayhtiöiden osalta jätetään isompi rooli päävastuulliselle.” (B)

”Lähtökohta on se että ne on avustavia tilintarkastustyötehtäviä mitä annetaan. Me puhutaan ihan tositate- ja aineistotarkastuksesta, me puhutaan täsmäytyksien tekemisestä, me puhutaan tilinpäätöksen prikkaamisesta eli lukujen tarkastamisesta tausta-aineistoon.” (C)

”Tehdään niinkun avustavia tehtäviä laidasta laitaan, hyvin paljon ne painottuu tuloslaskelma- ja tase-erien tarkastukseen. Ne on varmaan ne isoimmat erät. Mutta sitten pienemmissä yhtiöissä trainee saattaa tehdä hyvin kattavasti jopa koko sen tilinpäätöksen, jonkun toisen ihmisen ohjauksessa ja valvonnassa.” (D)

”Ovat alusta asti saaneet tehdä, eka niitä helpoimpia juttuja, mutta heti ollut siinä tiimin jäsenenä mukana. Sitten ku on onnistunut jossain tietyissä jutuissa niin on saaneet heti vaikeempia tai haastavampia tehtäviä.” (E)

5.2 Ominaisuuksien merkitys

5.2.1 Koulutus

Tässä alaluvussa on haastateltavien näkemyksiä harjoittelijoiden koulutusta silmällä pitäen. Tässäkin näkökulmana toimii joko rekrytointi tai sitten käytännön työnteko, riippuen haastattelijan omasta työtehtävästä harjoittelijoiden parissa.

Tilintarkastaja A mainitsee, että relevantti koulutus on palkkausedellytys, mutta ei rekrytoinnin jälkeen ole kovin merkitsevässä asemassa. A:n mielestä sillä ei ole merkitystä, onko kyseessä ammattikorkeakoulun tai yliopiston puolelta. Hänen mielestään kouluarvosanoille ei kannata antaa liikaa painoarvoa.

”[...] millä perusteella me palkataan, niin on tietenkin se koulutus, että on uralla etenemismahollisuus. [...] eli käytännössä ne ketä me ollaan otettu on ollut ammattikorkeasta ja yliopistolta. Se on niinku lähtökohtanen edellytys, mutta se ei kovin paljoa määritä sen jälkeen. Kouluarvosanoilla meille esim ei oo kovin paljoa merkitystä. Ainakin ite oon huomannu sen, että niitä ei kannata liikaa painottaa.” (A)

Tilintarkastaja B on samoilla linjoilla kuin tilintarkastaja A eli sillä ei ole väliä onko hakija ammattikorkeakoulun tai yliopiston puolelta, kunhan on kaupallisen

alan opiskelija. Pääaineenkaan ei välttämättä tarvitse olla hänen mielestään laskentatoimi.

”Ketä me pyritään rekryämään tänne niin sehän tulee hyvin paljon siitä että just nimenomaan mitä meillä on ollut eli käytännössä AMK, yliopisto ja opiskelee kauppatieteitä tai vastaavaa. Mutta meilläkin on ollut harjoittelijana, ei tarvi välttämättä edes olla laskentatoimi se pääaine.” (B)

Myös tilintarkastaja C on samalla linjalla kuin A ja B. Hän ei anna painoarvoa sille, onko harjoittelija yliopiston vai ammattikorkeakoulun puolelta, vaan merkittävämpää on käyty kurssit.

”Mä en ehkä antais ihan hirveitä painoarvoa koulutukselle siinä mielessä että ootko sinä nytten yliopiston käynyt, ootko sinä kandi, ootko sinä tradenomi. Mikä siellä koulutuksessa on minun mielestä enemmän merkityksellistä on se, että minkälaista kurssivalikoimaa sä oot käynyt.” (C)

Tilintarkastaja D:n mielestä on hyvä olla ”jokunen vuosi” opintoja taustalla ja monipuolisesti taloushallinnonkin puolelta.

”Ei ihan alkuvaiheen, mutta sanotaanko että keski- ja loppuvaiheen. Että siinä mielessä, että opintoja on hyvä olla monipuolisesti kasassa, niin kun taloushallinnon puolelta ja tilintarkastustakin siinä mielessä, että se kiinnostaa ja on perusopintoja käynyt jokunen vuosikin ja tietää mistä alasta on kyse.” (D)

Tilintarkastaja E on myös sitä mieltä, ettei ole merkitystä opiskeleeko kaupallista alaa ammattikorkeakoulussa vai yliopistossa. Tilintarkastaja B:n tapaan hänen mielestään laskentatoimen ei tarvitse välttämättä olla pääaine.

”Sillä ei oo mitään väliä ootko sä yliopistossa vai AMK:ssa eli me ei tehdä siihen mitään eroa. Mutta just että onko sulla ollu pääaineena laskentatoimi tai ammattikorkean puolella enemmän se taloushallinto, molemmat on tosi relevantteja, mut myös otetaan huomioon jos oot lukenu sivuaineena paljon laskentatoimeja et sulla on jonkinlainen ymmärrys siellä taustalla mikä tulee sieltä opintojen kautta.” (E)

Taulukkoon 1 on koottu haastateltavien näkemykset siitä, että mikä on koulutuksen merkitys harjoittelijan osaamisessa. Haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että sillä on välttämätön merkitys alalle astumisessa. He eivät nähneet, että esimerkiksi ammattikorkeakoulun tai yliopiston välillä olisi sen suurempaa merkitystä.

TAULUKKO 1 Yhteenveto koulutuksen merkityksestä.

Koulutus	Kynnyskysymys rekryoinnissa	Merkitystä onko taustalla AMK vai yliopisto
Tilintarkastaja A	X	
Tilintarkastaja B	X	
Tilintarkastaja C	X	
Tilintarkastaja D	X	
Tilintarkastaja E	X	

5.2.2 Työkokemus

Tilintarkastaja A:n mielestä tilintarkastus on alana sellainen, ettei siihen voi merkittävästi valmistautua aikaisemmalla työkokemuksella. Työ on hänen mielestään niin ainutlaatuista, että suurin osa työtehtävistä suppiloituu ulkopuolelle. Kirjanpitoon viittaavalla työkokemuksella voi kuitenkin saavuttaa ”jonkinlaista etua”. Hänen mukaansa mitä tahansa työtä tulisi arvostaa, koska ns. hanttihommat tuovat usein esiin hakijan ahkeran luonteen.

”Jos on tehnyt kirjanpitoa niin siitä on jonkinlainen etu, mutta ei niin älyttömän suuri etu. Että tässä kuitenkin kun työ on tietyllä tavalla aika spesifiä niin se suppiloii siihen suuntaan, että suurin osa työtehtävistä jää ulkopuolelle eli ei oikein voi kovinkaan paljoa aikaisemmalla työkokemuksella valmistautua. [...] Mielummin olis jopa semmosia hanttihomman kokemuksia [...] Jos on ollut semmosessa hommassa, niin se kuvaa sitä että siinä on oikeasti tekemisen meininki.” (A)

Tilintarkastaja B ei anna kovin merkittävää painoarvoa aikaisemmalle työkokemukselle, kunhan kokemusta löytyy edes jonkinlaista.

”Mun mielestä se aikasempi työkokemus ja siinä merkittävin asia se, että on jonkunlaista aikasempaa työkokemusta. En mäkään nyt ollut tehnyt alaan liittyvää töitä eli se että mitä on aikasemmin tehnyt ei oo niin ratkasevassa roolissa kuitenkaan.” (B)

Tilintarkastaja C suhtautuu aikaisempaan työkokemukseen hieman A:ta ja B:tä käytännönläheisemmin; hänen mielestään ”relevantin” työkokemuksen harjoittelijat erottautuvat muista henkilöistä. Hän kuitenkin mainitsee samalla, että työn oppii vasta alalla itsessään.

”Nää on semmosia töitä mitkä oppii tekemällä. Työkokemuksen osalta ehkä vois sanoa sen että kyllä tietysti erottuu ne ihmiset, jotka on kirjanpidon kanssa olleet jollain tavalla tekemisissä aikasemmin. [...] Mutta jos oot ollut pankissa asiakaspalvelijana tai kaupan kassalla niinku meikäläinen niin ei siitä ihan hirveesti muuta kun sellasia yleisiä papukaijamerkkejä saa.” (C)

Myös tilintarkastaja D pitää jonkinlaista kirjanpidon kokemusta etuna, mutta ei pidä sitä kovin merkittävänä asiana. Aikaisemmasta työkokemuksesta voi olla kuitenkin etua työntekijälle itselleen muun muassa työhön perehtymisessä.

”[...] jos on vaikka reskontraa hoitanut tai sitten just kirjanpitoa, niin on siitä apua siinä mielessä että se työhön käsiksi pääseminen ja perehtyminen voi olla helpompaa. Se ei oo se edellytys, mutta voi olla helpompaa sille henkilölle itelleen.” (D)

Tilintarkastaja D tuo esiin myös sen näkökulman, ettei kaikille ole syystä tai toisesta ehtinyt kertyä alan työkokemusta, koska paikkoja on melko vähän, joten hänen mielestään työkokemusta ei tule painottaa liikaa. Tilintarkastaja E on vastauksessaan samoilla linjoilla.

”[...] mulla on tosi hyviä kokemuksia, että henkilöllä ei ollut aiempaa taloushallinnon kokemusta, mutta oli sitten taas todella, todella hyvä rekry. Haluun tätäkin, koska kaikilla ei oo sitä kokemusta.. paikat on tosi tiukassa, niin en halua sitä liikaa painottaa, vaan nimenomaan tarjota mahdollisuutta myös niille, joilla ei oo sitä.” (D)

”[...] voi olla kokemusta esim kirjanpidosta tai muista taloushallinnon hommista. Kyllähän ne toisaalta on aina etu, jos sulla on sellasta kokemusta jo kun sä haet trainee-paikkaa, mutta myöskään me ei niinku vaadita sitä [...] Ei oo välttämättä saanut tai oo vaan ehtinyt kerryttää vielä sellasta relevanttia työkokemusta. [...] kyllä mä arvostan sitä, että sulla on paljon vaikka asiakaspalvelukokemusta tai oot ollu vaikka siivoojana tai mäkkärin kassalla. Se kertoo kuitenkin siitä ihmisestä ja suhtautumisesta nöyrästi työhön ku työhön” (E)

Taulukkoon 2 on koottu haastateltavien näkemykset aikaisemman työkokemuksen merkityksestä. Haastateltavista A ja E näkivät ns. hanntihommat työkokemuksena hyvänä asiana, koska ne kuvastavat tekijässään ahkeruutta. Haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, ettei harjoittelupolku vaadi taloushallinnon työkokemusta, mutta että siitä voi silti saada etua.

TAULUKKO 2 Yhteenveto aikaisemmasta työkokemuksesta.

Työkokemus	Oltava taloushallinnon kokemusta	Relavantista työkokemuksesta etua	Ei-suositukin työkokemus plussaa
Tilintarkastaja A		X	X
Tilintarkastaja B		X	
Tilintarkastaja C		X	
Tilintarkastaja D		X	
Tilintarkastaja E		X	X

5.2.3 Henkilökohtaiset ominaisuudet

Vastaajat ovat yksimielisiä siitä, että kaikista tärkein tekijä harjoittelijan suoriutumisessa on harjoittelijan henkilökohtaiset ominaisuudet. Haastateltavista B:llä ei ollut lisättävää A:n vastaukseen.

”Kyllä mä sen niinkun nään, että se on se henkilö vaikka sillä ei työhistoriaa oo niin se henkilö on se ehottomasti tärkein.” (A)

”Mulle se henkilökohtainen ominaisuus on ehottomasti tärkein eli että minkälainen tyyppi olet.” (C)

”No ehdottomasti tärkein, mutta tää on myös semmonen vaikea osa-alue. Mitä henkilö antaa tavallaan itse ymmärtää ja osaa nostaa itsestään esille, sillä on iso merkitys.” (D)

”Sanoisin, että loppupeleissä se asenne ratkaisee paljon enemmän kuin se työkokemus. Ja, se on kyl tärkein.” (E)

Pientä vaihtelua esiintyy, kun pohditaan henkilökohtaisia ominaisuuksia hieman tarkemmin. Ohessa vastauksia yksityiskohtaisemmin siitä, mitä haastateltavat pitävät tärkeimpinä harjoittelijan henkilökohtaisista ominaisuuksista. Tilintarkastaja A:n näkökulmasta tärkeimmät ominaisuudet ovat etenkin ahkeruus. Lisäksi A huomauttaa, että tilintarkastuksesta on usein mielikuva, että se on yksin tekemistä, vaikka se on oikeasti sosiaalista työtä.

”Ahkera pitää olla eli pitää saada kuitenkin aikaan hommia. [...] tässä on alana semmonen mielikuva että tehdään yksin pimeessä nurkassa ja lampun alla käpristellään papereita, mutta kyllä tässä kuitenkin on sosiaalinen puoli tosi merkittävässä roolissa. Että tietyllä tavalla semmonen, että pystyy asiakkaiden kanssa toimimaan. Pystyy toimimaan luonnollisesti ja sulavasti, eikä koe sitä ahdistavaks jutuks.”(A)

Tilintarkastaja B nostaa esiin alan kausiluonteisuuden. Hänen mielestään kaikkein tärkeintä on se, että harjoittelija on valmis tekemään töitä ja olemaan ahkera. Lisäksi tärkeää on myös sosiaalinen puoli eli se, että persoona on sellainen, että sopii työporukkaan.

”Ominaisuuksista ehkä se tärkein on just se, että on niin kun valmis. Koska tää työ on semmosta että kun on se sesonki, niin silloin täytyy tehdä töitä. [...] Kyllähän se on tärkeä et se niinku istuu tähän joukkoon, ja se on tietenkin tärkeä koska meilläkin harjoittelijoilla keväisin on tosi iso rooli tässä kokonaisuudessa.” (B)

Tilintarkastaja C on samoilla linjoilla A:n ja B:n kanssa. Myös hän mainitsee ahkeruuden merkityksen sekä sosiaalisten taitojen merkityksen.

”Kyllä mä uskon että jos meillä tulee ovista sisään sellanen kaveri joka on niiku tyyppinä hyvä, pärjää hyvin ihmisten kanssa ja on niinku englanniks ’hard-working’, uutteran utelias ihminen niin se kyllä näissä hommissa pärjää.” [...] No kyllä jonkinlainen semmonen looginen päättelykyky ja kyky nähdä asiayhteyksiä ja liittää asioita toisiinsa, niin sekin on semmonen huippuyksilön erottautumistekijä. (C)

Tilintarkastaja D kallistuu B:n tavoin ahkeruuden ja motivaation lisäksi myös sosiaalisiin taitoihin. Lisäksi hän, tilintarkastaja A:n tavoin, on sitä mieltä, että tilintarkastusta pidetään usein ei-sosiaalisena työnä, vaikka sosiaalisia taitoja ja ilmaisukykyä ei voi tosiasiaassa aliarvioida.

”Ennen kaikkea se kiinnostus pitää olla alaa kohtaan, hyvä asenne, tiimihenkiisyys. Tää on ennen kaikkea tiimityötä. Ja ehkä painottaisin myös sitä, tilintarkastusta pidetään usein sellasena ei-sosiaalisena työnä, että ollaan tietokoneella ja papereiden kanssa, yksin tai mappien kanssa, sitä ei enää juurikaan ole. Eli sellainen sosiaalisuus ja miten pystyy ihmisten kanssa tulemaan toimeen ja ilmaisemaan itseään ja ajatuksiaan ja ottamaan muut huomioon.” (D)

Tilintarkastaja E mainitsee muiden tapaan sosiaalisten taitojen tärkeyden. Lisäksi hänen mielestään on tärkeää olla nopea omaksumaan uusia asioita.

”[...] sä oot nopea omaksumaan uusia asioita ja suhtaudut niihin tehtäviin silleen ratkaisukeskeisesti [...]. Minkälainen tyyppi sä oot, minkälaiset sosiaaliset taidot ja näin. Huolellisuus siitä, että haluaa hoitaa kaikki asiat, todella hyvin.” (E)

Taulukkoon 3 on koottu haastateltavien mainitsemia henkilökohtaisia ominaisuuksia, jotka he näkevät alalla tärkeänä.

TAULUKKO 3 Yhteenveto henkilökohtaisista ominaisuuksista.

Henk. Koht ominaisuudet	Looginen päättelykyky	Ahkeruus	Hyvät sosiaaliset taidot	Tiimihenkisyys	Nopea oppija
Tilintarkastaja A		X	X	X	
Tilintarkastaja B			X	X	
Tilintarkastaja C	X	X	X		
Tilintarkastaja D		X	X	X	
Tilintarkastaja E		X	X		X

5.3 Harjoittelijoiden osaaminen

5.3.1 Kokonaiskuva

Tilintarkastajilta kysyttiin heidän omia mielikuviaan harjoittelijoiden onnistumisesta isossa kuvassa. Vastajat olivat yksimielisiä siitä, että kokemukset harjoittelijoista ovat olleet pääosin erittäin hyviä ja lisäksi on saavutettu ne odotukset, joita harjoittelijoihin on kohdistettu.

Tilintarkastaja A:n vastauksessa korostuu se, että työssä tulee olla nopea oppimaan ja olla ahkera. Harjoittelijat ovat keskimäärin täyttäneet nämä odotukset todella hyvin. Tilintarkastaja B:llä ei ollut tilintarkastaja A:n vastaukseen liittävä.

”Jos me nyt lähdetään liikkeelle niin kokonaisuudessaan pärjänneet mielestäni todella hyvin. Kuitenkin semmosta hommaa missä pitää nopeesti oppia ja olla reipas ja oma-alotteinen. Siihen nähden harjoittelijat pärjänneet keskimäärin todella hyvin eli ainakin mitä ite oon ollut tässä mukana niin todella hyviä harjoittelijoita ollut kokonaisuudessaan.” (A)

Tilintarkastaja C:n kokemusten perusteella jokaisen harjoittelijan motivaatio työhön ja oppimiseen on ollut kohdillaan.

”Kyllä jokainen kaveri, joka on noista ovista sisälle kävellyt, niin on ollut se innostus tähän tekemiseen, innostus siihen oppimiseen ja se ammatillinen uteliaisuus on ollut kunnossa. Niin, kyllä kaikilla harjoittelijoilla on se asenne ollut kunnossa.” (C)

Tilintarkastaja D mukaan harjoittelijoiksi on valikoitunut henkilöitä, joista on ollut yhteisön näkökulmasta merkittävää hyötyä. Hänen mukaansa harjoittelijat ovat olleet arvokas kiireajan tuki, lisäksi tilintarkastusyhteisön tarpeet ovat kohdanneet oikein hyvin harjoittelijoiden työpanoksen suhteen.

”Mun mielestä aina on parannettavaa, mutta aina ollaan pystytty niihin tehtäviin saamaan ihan oikeasti sellasia, jotka tekee meitä auttavaa työtä. Ei oo pelkästään opiskelua ja harjoittelua, vaan on meille sellanen oikeesti arvo ja hyöty.” (D)

Tilintarkastaja E:n näkökulmasta harjoittelijat ovat erilaisista taustoista ja lähtötilanteista huolimatta oppineet todella nopeasti ja yrittäneet pääsääntöisesti kaikkensa.

”He on tosi nopeesti omaksunu uusia asioita. [...] Ymmärtänyt sen mitä tässä trainee-jakson aikana pärjääminen vaatii ja ovat laittaneet itsensä likoon. Ovat näyttäneet kyllä, että ovat pärjänneet niissä hommissa ja saaneet hyvää palautetta siitä.” (E)

5.3.2 Haastavat piirteet

Tässä alaluvussa käsitellään niitä ominaisuuksia, taitoja ja tilanteita, jotka ovat tehneet selkeitä eroja harjoittelijoiden välille. Alaluvussa on myös mainittu niitä tekijöitä, jotka vastaajat näkevät mahdollisina haasteina tilintarkastusalalla työskentelyssä.

Tilintarkastaja A mainitsee, että tilintarkastus on ala, jota kuvaa kausiluonteisuus eikä se siten mahdollista ympärivuotista työskentelyä virka-aikaan. Hänen mukaansa joidenkin harjoittelijoiden kohdalla tämä on osoittautunut haasteeksi eikä haluttua joustoa ole tällä osa-alueella.

”Joskus on tullut vastaan sitä että ei oo semmosta joustavuutta. Jos ei oo tässä hommassa joustavuutta ollenkaan niin se ei sitten oikein sovellu tähän kun ei oikein voi tehdä ympäri vuoden [kello] 08-16, se on tullut joskus vastaan.” (A)

Tilintarkastaja C puolestaan mainitsee, että välillä on tullut vastaan henkilöitä, jotka ovat tavallista epävarmempia itsestään ja osaamisestaan. Tämöisten henkilöiden kohdalla on täytynyt jopa miettiä mihin työtehtäviin heitä voi laittaa.

”Sit on ehkä tätä vähän arempaa päätyä myöskin, jotka on vähän epävarmoja vuorovaiikutustaidostaan ja ammatillisesti kokee vähän semmosta suurempaa epävarmuutta ja sitten tavallaan se tilanteisiin laittaminen niin joutuu jo vähän miettiä että voinko mä laittaa tätä ihmistä tähän tilanteeseen. Siinä alkaa jo niitä eroja sitten tulla.” (C)

Tilintarkastaja D:n näkökulmasta eroja harjoittelijoiden välillä on syntynyt huolellisuudessa, ratkaisukeskeisyydessä ja kyvystä itsenäiseen työntekoon. Hänen mukaansa tärkeintä on löytää keskitie eli miettiä asioita ensin itse, mutta uskaltaa kuitenkin kysyä ennen kuin tekee liian itsenäisesti asioita, joita ei ymmärrä.

”Ehkä eroja kuitenkin syntyy siinä, että miten niitä työtehtäviä viedään loppuun, miten itsenäiseen työskentelyyn kykenee ja ratkaisemaan asioita, muistaako kysyä. Siinä painottaisin sitä, että pitää kysyä asioita, mutta ei olla ensimmäisenä kysymässä vaan sen oman oppimisen kannaltakin on tärkeitä niitä ensin itse pohtia ja sitten lähtee kysymään.” (D)

Tilintarkastaja E puolestaan mainitsee, että harjoittelijoilla on välillä esiintynyt vaikeuksia siinä, kuinka asioita kannattaa ilmaista asiakkaille ja työyhteisön sosiaalisten taitojen ymmärtämisessä.

”[...] työelämässä on ehkä aina semmosia tiettyjä tapoja, et miten missä aikataulussa sä hoidat työtehtäväs tai miten sun kannattaa ilmaista asiat asiakkaalle ja näin. Et ehkä semmonen, mitä kuuluu työyhteisön semmisiin sosiaalisiin taitoihin et miten sä toimit tiimissä.” (E)

Taulukkoon 4 on koottu haastateltavien näkemykset niistä piirteistä, jotka voivat olla heidän mielestään alalla työskentelyyn haasteita.

TAULUKKO 4 Yhteenveto haasteista.

Haasteita	Ei ole valmis joustamaan	Suuri epävarmuus itsestään	Töiden saaminen loppuun	Itsenäisyyden puute
Tilintarkastaja A	X			
Tilintarkastaja B				
Tilintarkastaja C		X		
Tilintarkastaja D			X	X
Tilintarkastaja E			X	

5.4 Koulutus

Tässä aluvuossa käsitellään harjoittelijoita ja heidän koulutustaan. Haastateltavista A, C ja E mainitsivat, että heidän mielestään harjoittelijoista kyllä huomasi, mikä he ovat tiettyjä kursseja käyneet. Tätä voidaan pitää merkinä siitä

”Kyllä jos joku on käynyt kirjanpidon kurssin, niin huomaa, että niillä on ymmärrys miten kirjanpito toimii vaikka he ei osaiskaan kirjanpitoa tehdä. Helpottaa kuitenkin huomattavasti sitä oppimista täällä harjoittelussa.” (A)

”Kaikki kenen kanssa tätä keskustelua oon käynyt niin on ne tilintarkastuksen kurssit käynyt, on kuitenkin haisua sieltä yhtiöoikeudesta, on kuitenkin haisua kirjanpidosta. [...] Oon käynyt ite tilintarkastuksen kursseja ja mun mielestä neki on ihan relevantteja koulutusosaamista mitä tähän alaan tulee.” (C)

”Koulutuksen kautta on se ymmärrys, että sä tiedät mikä on tase ja tuloslaskelma ja sä ymmärrät mistä ne koostuu ja miten niitä luetaan ja tän tyyppistä. Tarkkuus lukujen kanssa, kyllä se on suurimmalla osalla ollut se ymmärrys.” (E)

Kaikki haastateltavat henkilöt toivovat, että opintoihin tuotaisiin nykyistä enemmän käytännön tekemistä, josta mainittiin esimerkkinä erityisesti käytännön kirjanpito. Haastateltavista A, B, D ja E mainitsevat samalla tiedostavansa sen, että korkeakouluopintojen tarkoituskin on olla laaja-alaisempi ja luonteeltaan yleisivistävä, mutta toivovat silti nykyistä enemmän käytäntöä.

”Joo se on totta, että sitä [käytännön kirjanpitoa] vois olla enemmän, niin kun meidän näkökulmasta. Mutta kyllä me kuitenkin lähetään liikkeelle, että mikä on yliopiston ja ammattikorkean tarkoitus, niin ne on kuitenkin laaja-alaisia kouluja. Eli me ei voida vaan meidän näkökulmasta, mutta meille siitä olis etua.” (A)

”Tietenkin se on vähän vaikeaa koska yliopiston esim tarkoitus enemmänki sitä tutkimusta ja näin [...] Ihan oikeesti siis perus kirjaustyypillisesti, että debit—credit -meininkiä vois mun mielestä olla niinku enemmän. [...] Voin toki sen sanoa että koulussa on hyvin siihen taitotasoon nähden mitä opiskelijat ja myös allekirjottanut ollu, niin ne asiat on semmosia... hyvin spesifejä ja korkealentosia.” (B)

”Kyllä se käytäntö ja teoria, ne kulkee niin kaukana toisistaan, että jos sitä teoriaa vois edes askeleen tuoda lähemmäs käytäntöä niin kyllä se aika paljon auttas. Jos omaakin koulutusta miettii, niin okei ne teoreettiset valmiudet mä sieltä kyllä sain, mutta sillon kun ensimmäistä päivää aloittelin, niin ei mulla ollu mitään hajua mikä on pääkirja.” (C)

”Kyllähän se on niin kuin puhutaan, että yliopistokoulutus on semmonen yleissivistävä. Niin kyllä se on tärkeä eli ymmärretään laajasti miten bisnes noin isossa mittakaavassa pyörii ja yritysmaailmaa ja sen eri osa-alueita. Se on niin kun se tärkein, jotta me päästään asiakkaisiin kiinni ja ymmärretään sitä niiden tekemistä. [...] mutta näkisin ihan työelämän kannalta että niitä on hyvä tämmösiä konkreettisiakin toimia tehdä jossain määrin.” (D)

Käytännön kirjanpidon ohella tilintarkastajista C, D ja E mainitsivat etenkin sen, että Excel-ohjelmaan kannattaisi keskittyä jopa nykyistä enemmän. Se oli samalla ainoa ohjelma, joka mainittiin haastatteluissa nimeltä.

”[...] se Excel on ehottomasti sellanen taito mikä on hyvä olla olemassa. [...] Sinä pystyt käyttämään vähän edistyneempää IT:tä, pystyt ehkä jopa koodaamaan jotain.” (C)

”Sitä Exceliä pyöritettäis paljon enemmän, ja nimenomaan Exceliä, ei välttämättä tarvii niitä eri ohjelmistoja käydä, mut sitä mahdollisimman monipuolisesti laitettais tekemään harjoitusten kautta. Se on tärkeä.” (D)

”Plussaa on ollut se, jos sä oot tosi hyvä Excelissä ja osaat sillä koodailla monenlaista. Mielellään enemmänkin niinku näkyis osaamisessa.” (E)

Taulukkoon 5 on koottu haastateltavien näkemykset muodollisen koulutuksen (AMK tai yliopisto) vastaavuuksista nykyisen työelämän haasteisiin tilintarkastusalalla.

TAULUKKO 5 Palaute koulutuksesta suhteessa tilintarkastusalan haasteisiin.

Koulutus	Tiedostavat yleissivistävän roolin	Lisää käytäntöä korkeakouluihin	Lisää käytännön IT-harjoitteita
Tilintarkastaja A	X	X	
Tilintarkastaja B	X	X	
Tilintarkastaja C		X	X
Tilintarkastaja D	X	X	X
Tilintarkastaja E	X	X	X

5.5 Tulevaisuudennäkymät

Haastatteluissa keskustelu johti myös tulevaisuuteen. Haastateltavat ilmaisivat mielipiteensä siihen, kuinka he näkevät harjoittelijoiden merkityksen kehittyvän lähitulevaisuuden aikana. Vastaukset olivat hieman hajanaisia, mutta niitä yhdisti se, että lähitulevaisuudessa ne eivät tule ainakaan vähenemään.

Tilintarkastaja A:n mielipide on se, että harjoittelun merkitys tulee lähitulevaisuudessa kasvamaan entisestään. Hänen mukaansa tämä näkyy muillakin aloilla kuin pelkästään tilintarkastuksessa.

”Semmonen näkemys mulla on että tää tulee jatkossakin olemaan jopa vielä entistäkin tärkeempänä kuin aikaisemmin. Ei pelkästään tilintarkastusalalla vaan myös, muillakin aloilla niin tää harjoittelupolku on tosi tärkeä.” (A)

Tilintarkastaja B korostaa vastauksessaan harjoittelun nykyhetken suurta merkitystä niin opiskelijan kuin yrityksenkin näkökulmasta.

”Kyllä se on sanottava harjoittelusta että se on ihan elintärkeä. Se harjoittelu ja se et sä pääset käytännössä tekemään niin siitä sä vasta käytännössä tiiät ja näät sen että onko se oma homma. Kyllä se opiskelijoille hyvinkin tärkeä rooli on tolla harjoittelulla ja sitä se on myös meille yrityksenä, ja monelle muullekin yritykselle myös, ku pystytään tarjoamaan se polku et saadaan tulevaisuudessa lisää tekijöitä ja osaavia tekijöitä.” (B)

Tilintarkastaja C ottaa enemmän kantaa tietotekniikan kehittymiseen ja pohtii kysymystä tätä kautta. Hänen mukaansa suuria muutoksia tuskin on luvassa lähivuosina ja harjoittelijoita tarvitaan taatusti jatkossakin. Pidemmällä aikahorisontilla asiaan vaikuttavat muun muassa lainsäädännön ja tietotekniikan muutokset niin vahvasti, että siihen on hänen mukaansa vielä vaikea vastata.

”No ihmisiä edelleenkin täällä varmasti tarvitaan. No tarvitaanko niin paljon kuin tällä hetkellä? En osaa sanoa, riippuu hyvinkin monesta asiasta mukaan lukien siitä miten regulaatio kehittyy. Mitä me edes tilintarkastetaan kymmenen vuoden päästä? [...] Jos me nyt seuraavaa viittä vuotta mietitään, niin ei ne välttämättä mitään isoja muutoksia ole.” (C)

Tilintarkastaja D:n näkökulmasta harjoittelijoiden merkitys ei tule ainakaan vähenemään, vaan se tulee todennäköisesti säilymään ennallaan tai jopa jatkamaan viime vuosien kasvukäyräänsä.

”Ei ainakaan tule siis ainakaan meidän yrityksessä vähenemään. On aika voimakkaasti kasvanut viime vuosina ja varmasti tulee olemaan entisellään tai hieman jopa suurempi.” (D)

Tilintarkastaja E on ainut, joka viittaa haastatteluhetkellä meneillään olevaan koronaviruspandemiaan. Siitä syystä hän ei halua ottaa kantaa harjoittelijoiden

määrään tulevaisuudessa. Joka tapauksessa hänkin näkee harjoittelun merkityksen yhtä tärkeänä kuin nytkin, koska sen rooli pääasiallisena rekrytointiväylänä ei ole poistumassa.

”Ennen koronatilannetta olisin vastannut, että [harjoittelijoiden määrä] varmasti pysyy samana, mutta kevät on opettanut sen että mitä tahansa voi tapahtua ja voi vaikuttaa moniin asioihin. [...] Jos miettii tilintarkastuksen portaita, niin sehän on todella tärkeää että meillä joka vuosi alottaa niitä harjoittelijoita, jotta se portaikko pysyy tulevaisuudessakin samana. Siinä mielessä kyllä todella tärkeää meille varmasti myös tulevaisuudessa.” (E)

Taulukkoon 6 on koottu haastateltavien näkemykset tulevaisuudesta.

TAULUKKO 6 Yhteenveto tulevaisuudennäkymistä.

Tulevaisuus	Harjoittelijoiden merkitys pysyy vähintään ennallaan	Vaikea ottaa vielä tarkemmin kantaa
Tilintarkastaja A	X	
Tilintarkastaja B	X	
Tilintarkastaja C		X
Tilintarkastaja D	X	
Tilintarkastaja E		X

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA TULOSTEN ARVIOINTI

6.1 Yhteenveto

Tässä pro gradu -tutkielmassa pyrittiin selvittämään auktorisoitujen tilintarkastajien kokemuksia tilintarkastusharjoittelijoiden osaamisesta sekä lisäksi koulutuksen nykytilanteesta sekä sen tarjoamista työelämävalmiuksista. Ensimmäinen tutkimuskysymyksistä oli muodoltaan:

Miten tilintarkastusharjoittelijoiden osaamistaso vastaa tilintarkastusyhteisöjen asettamaa vaatimustasoa?

Teemahaastattelujen perusteella tilintarkastajien kokemukset harjoittelijoista ovat pääsääntöisesti todella hyviä. Harjoittelijoiden merkitys on elintärkeä ja heistä on saatu aitoa hyötyä tilintarkastusyhteisön näkökulmasta. Sen lisäksi, että he ovat olleet korvaamaton kiireajan apu, on harjoittelupolku ollut samalla yrityksille myös ensisijainen rekrytointiväylä. Tulevaisuudennäkymiä pohdittaessa havaittiin yksipuolisesti, että harjoittelijoiden merkitys ei tule ainakaan väheneään. Yksikään haastateltavista ei uskonut siihen, että tilintarkastusharjoittelijoiden merkitys vähenisi lähivuosina. Hajontaa tuli sen suhteen, että osa haastateltavista ei vielä osannut ottaa kovin tarkasti kantaa tulevaisuuteen.

Haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että tilintarkastusharjoittelijan tärkein yksittäinen tekijä on henkilökohtaiset ominaisuudet. Hieman hajontaa tuli siinä vaiheessa, kun heiltä pyydettiin esimerkkejä tärkeimmistä ominaisuuksista. Henkilökohtaisista ominaisuuksista ahkeruuden lisäksi nousi esiin ennen kaikkea sosiaaliset taidot (kaikki haastateltavat). Ahkeruudella tarkoitettiin pitkälti sitä, että pitää olla valmis tekemään töitä ja myös saamaan asioita aikaan. Sosiaalisista taidoista painotettiin etenkin kykyä toimia asiakkaiden sekä muiden tarkastustiimiläisten kesken.

Aikaisemman taloushallinnon työkokemuksen suhteen haastateltavat olivat varsin ymmärtäväisiä sen suhteen, että kaikilla ei sitä yksinkertaisesti vielä

ole. Samalla he olivat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että ns. relevantista työkokemuksesta voi olla harjoittelijalle itselleen etua, koska heillä on tällöin jo jonkinlaista käsitystä alasta. Osissa haastatteluista tuli ilmi myös se, että ns. hanttihanmillakin voi erottua edukseen, sillä se kuvastaa hakijasta ahkeruutta, joka on kenties jopa tärkein yksittäinen piirre tilintarkastusalalla.

Koulutukseen he suhtautuivat pitkälti samalla tavalla. Koska koulutus toimii lainsäädännön näkökulmasta välttämättömänä väylänä alalla etenemiseen, pitivät haastateltavat sitä välttämättömyytenä. Tämän askeleen jälkeen sen merkitys on kuitenkin heidän mielestään melko vähäinen.

Haastattelujen aikana tuli myös ilmi siitä, että mistä syistä joku on kenties suoriutunut alalla eri tavalla kuin joku toinen. Tilintarkastajista B ja E toivat esiin sen näkökulman, että välillä joku ymmärtää, ettei tilintarkastus ole se oma juttu ja tästä syystä motivaatio harjoitteluajan aikana on ymmärrettävästi keskivertoa alhaisempi. Muita eroja harjoittelijoiden välillä on ollut muun muassa alalle välttämättömässä joustavuudessa (Tilintarkastaja A), sillä työt eivät monen muun alan tavoin jakaudu tasaisesti pitkin kalenterivuotta. Muita selviä eroja on ollut haastateltavien henkilöiden mukaan muun muassa sosiaalisissa taidoissa.

Tutkimuksessa keskityttiin myös haastateltavien henkilöiden mielipiteisiin suomalaisesta korkeakoulutuksesta tilintarkastusalan näkökulmasta. Toinen päätutkimuskysymys olikin muodoltaan:

Miten tilintarkastusharjoittelijoiden koulutuksen koetaan vastaavan työelämän vaatimuksia?

Toiseen tutkimuskysymykseen saatiin myös varsin yhtenevät vastaukset. Haastateltavat henkilöt olivat pitkälti yhtä mieltä siitä, että suomalainen korkeakoulututkimus on varsin hyvällä mallilla mitä tulee tilintarkastusalan asettamiin vaatimuksiin. Lisäksi myös haastateltavien omat kokemukset kouluttautumisesta tukivat sitä näkemystä, että koulutuksen laatu on yleisesti ottaen hyvää. Tästä esimerkkinä toimi muun muassa se, että haastateltavien yhtäläisenä mielipiteenä tietyn kurssin suorittamisen johdosta harjoittelijoilla oli selvästi tietämystä kyseenaiheeseen.

Haastateltavat tiedostivat sen, että korkeakoulutuksen tarkoitus on olla pitkälti luonteeltaan yleissivistävä ja mahdollistaa mm. uravalinta tutkijana. Siitä huolimatta he olivat yksimielisesti sitä mieltä, että koulutukseen tulisi saada entistä enemmän konkreettista, käytännön osaamista kehittävää työtä. Myös nykyistä teoriapuolta olisi heidän mielestään hyvä saada lähemmäs käytäntöä. Heidän mukaansa tämä lisäisi harjoittelijoiden valmiuksia työelämän asettamissa haasteissa. Lisäksi siitä olisi apua harjoittelijoille itselleen, kun heidän oma oppimisensa olisi helpompaa. Konkreettisen kirjanpitoon ja tilinpäätöksiin liittyvän soveltavan opiskelun lisäksi haastateltavat olivat pitkälti sitä mieltä, että tutkintoon tulisi sisällyttää nykyistä enemmän soveltavia Excel-harjoituksia. Tilintarkastusalaakin koskevan tietoteknisen kehityksen myötä näiden merkitys on kohdehenkilöiden näkökulmasta kasvussa.

6.2 Tulokset kirjallisuuteen nähden sekä jatkotutkimusaiheet

Tämän tutkielman tulokset noudattavat varsin hyvin aikaisemman tutkimuskirjallisuuden tuloksia. Tilintarkastajien näkemys siitä, että alalla menestymisessä kaikkein tärkeintä ovat henkilökohtaiset ominaisuudet. Tämä on linjassa usean eri tutkimuksen kanssa. Henkilökohtaisista ominaisuuksista haastateltavat nostivat etenkin sosiaaliset taidot sekä ahkeruuden, kuten monessa tutkimuksessa. (esim. Klibi & Oussii 2013; Kavanagh & Drennan 2007; Parker ym. 2004.) Nämä ominaisuudet esiintyvät myös Big 4 -yhteisöjen työpaikkailmoituksissa harjoittelijoiden osalta (PwC 2019; KPMG 2019). Henkilökohtaisista ominaisuuksista analyttisen ajattelukyvyn nosti esiin ainoastaan yksi haastateltavista, vaikka se on mm. Kavanaghin ja Drennanin (2007) tutkimuksessa nostettu tilintarkastustoimistojen näkökulmasta kaikista tärkeimmäksi ominaisuudeksi.

Tilintarkastajat näkivät koulutuksen merkityksen olevan alalle pääsyn suhteen lähinnä sen, että se toimii välttämättömänä kynnyskysymyksenä. Tämä on linjassa mm. Greyn (1998) tutkimuksen kanssa. Haastatteluiden perusteella tietoteknisten asioiden merkitys on tärkeä ja niiden merkitystä tulee edelleen lisätä opetuksessa. Tämä pätee yhtä lailla useampaan tutkimukseen. (Parker ym. 2004; Pan & Seow 2016.)

Tutkielmalle asetettiin monia rajoitteita pro gradu -tutkielmalle loogisista syistä. Aihetta voisikin tutkia edelleen moneen eri suuntaan eri menetelmiä soveltaen. Aihetta voisi tutkia haastattelujen sijaan laajemmalla otoksella, esimerkiksi kyselytutkimuksen kautta. Myös kahta tutkimusmenetelmää yhdistelemällä voitaisiin päästä mielenkiintoisiin tuloksiin. Esimerkiksi teemahaastattelun perusteella saataisiin hyvin käsitystä siitä, että mitkä ominaisuudet ovat alalla oikeasti tärkeitä. Tämän jälkeen näitä ominaisuuksia voitaisiin vertailla esimerkiksi juuri kyselytutkimusten avulla suuremmalle joukolle tilintarkastajia.

Tilintarkastajien sijaan aihetta voisi tarkastella myös opiskelijoiden näkökulmasta. Esimerkiksi Grönroos (2013) järjesti kyselyn tilintarkastusalan houkuttelevuudesta Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun opiskelijoiden keskuudessa. Mielenkiintoinen tutkimusaihe voisi olla laskentatoimen opiskelijoiden sekä juuri tilintarkastusalalla aloittaneiden henkilöiden käsitysten vertailu tilintarkastusalaan. Tällä tavalla saataisiin selville se, että kuinka paljon opiskelijoiden näkemykset eroavat alalla oikeasti työskentelystä sekä alalla tärkeistä ominaisuuksista. Vastavalmistuneilla tilintarkastajilla olisi mahdollisimman tuore näkökulma vastaamaan koulutukseen liittyviin kysymyksiin, sillä heidän omista opiskeluajoistaan on kulunut verrattain vähän aikaa.

LÄHTEET

- Abdolmohammadi, M., Searfoss, D. & Shanteau, J. An Investigation of the Attributes of Top Industry Audit Specialists. *Behavioral Research in Accounting* 16, 1-17.
- Arvopaperimarkkinalaki. 14.12.2012/746.
- Asunto-osakeyhtiölaki. 22.12.2009/1599.
- Bennett, G. B. & Hatfield, R. C. 2013. The Effect of the Social Mismatch between Staff Auditors and Client Management on the Collection of Audit Evidence. *The Accounting Review* 88 (1), 31-50.
- Bonner, S., Lewis, B. 1990. Determinants of Auditor Expertise. *Journal of Accounting Research* 28, Studies on Judgment Issues in Accounting and Auditing, 1-20.
- Crawford, L., Helliard, C. & Monk, E. 2011. Generic Skills in Audit Education. *Accounting Education: an international journal* 20 (2), 115-131.
- DeAngelo, L. E. 1981. Auditor Independence, 'Low Balling', and Disclosure Regulation. *Journal of Accounting and Economics* 3, 113-127.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Euroopan parlamentti ja neuvosto. 2006. 2006/43/EY. Tilinpäätösten ja konsolidoitujen tilinpäätösten lakisääteisestä tilintarkastuksesta, direktiivien 78/660/ETY ja 83/349/ETY muuttamisesta sekä neuvoston direktiivin 84/253/ETY kumoamisesta. Euroopan unionin virallinen lehti.
- Euroopan parlamentti ja neuvosto. 2014. 2014/56/EU. Tilinpäätösten ja konsolidoitujen tilinpäätösten lakisääteisestä tilintarkastuksesta annetun direktiivin 2006/43/EY muuttamisesta. Euroopan unionin virallinen lehti.
- EY. 2019. EY Experience -traineehjelma. <https://www.ey.com/fi/fi/careers/students/opiskelijat--ey-experience--traineehjelma>. [Viitattu 07.11.2019].
- Goby, V. P. & Lewis, J. H. 1999. Auditors' Communication Requirements: A Study of Five MNCs in Singapore. *Business Communication Quarterly* 62 (4), 41-52.
- Green, W. 2008. Are Industry Specialists More Efficient and Effective in Performing Analytical Procedures? A Multi-stage Analysis. *International Journal of Auditing* 12, 243-260.
- Grey, C. 1998. On being a professional in a "Big Six" Firm. *Accounting, Organizations and Society* 23 (5-6), 569-587.
- Grönroos, J. 2013. Kenestä tilintarkastaja? - Kyselytutkimus Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun opiskelijoiden halukkuudesta työskennellä tilintarkastusalalla. Pro gradu. Aalto-yliopisto.
- Hammersley, J. S. 2011. A Review and Model of Auditor Judgments in Fraud-Related Planning Tasks. *A Journal of Practice & Theory* 30 (4), 101-128.

- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Howieson, B., Hancock, P., Segal, N., Kavanagh, M., Tempone, I. & Kent, J. 2014. Who should teach what? Australian perceptions of the rules universities and practice in the education of professional accountants. *Journal of Accounting Education* 32, (3), 259-275.
- IFAC. 2017. Handbook of International Education Pronouncements. Saatavilla: <https://www.ifac.org/system/files/publications/files/2017-Handbook-of-International-Education-Pronouncements.PDF>. [Viitattu: 19.11.2019].
- IFAC. 2018a. Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements. Saatavilla: <https://www.ifac.org/system/files/publications/files/IAASB-2018-HB-Vol-1.pdf>. [Viitattu 05.11.2019].
- IFAC. 2018b. Handbook of the International Code of Ethics for Professional Accountants. Saatavilla: <https://www.ifac.org/system/files/publications/files/IESBA-Handbook-Code-of-Ethics-2018.pdf>. [Viitattu 05.11.2019].
- Flint, D. 1992. *Philosophy and Principles of Auditing*. Hong Kong.
- Freeman, R. E. 1984. *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Boston: Pitman.
- Halonen, K. & Steiner, M-L. 2010. *Tilintarkastusprosessi käytännössä*. E-kirja. Helsinki: Alma Talent Oy.
- Horsmanheimo, P. & Steiner, M-L. 2017. *Tilintarkastus – asiakkaan opas*. 5. uudistettu painos. E-kirja. Helsinki: Alma Talent Oy.
- Horsmanheimo, P., Kaisanlahti, T. & Steiner, M-L. 2017. *Tilintarkastuslaki ja EU:n uudistunut tilintarkastussäätely – kommentaari*. 2. uudistettu painos. E-kirja. Helsinki: Alma Talent Oy.
- Jensen, M. & Meckling, W. 1976. Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics* 3 (4), 305-360.
- Kaplan, S., O'Donnell, E. & Arel, B. 2008. The Influence of Auditor Experience on the Persuasiveness of Information Provided by Management. *A Journal of Practice and Theory* 27 (1), 67-83.
- Kavanagh, M. H. & Drennan, L. 2007. What skills and attributes does an accounting graduate need? Evidence from student perceptions and employer expectations. *Accounting and Finance* 48 (2), 279-300.
- Klibi, F. K. & Oussii, A. A. 2013. Skills and Attributes Needed for Success in Accounting Career: Do Employers' Expectations Fit with Students' Perceptions? Evidence from Tunisia. *International Journal of Business and Management* 8 (8)
- KPMG. 2019. Want to find your path to work life? Apply now for the KPMG Trainee Program! <https://trainee.kpmg.fi/>. [Viitattu 23.09.2019].
- McPeak, D., Pincus, K. & Sundem, G. 2012. The International Accounting Education Standards Board: Influencing Global Accounting Education. *Issues in Accounting Education* 27 (3), 743-750.

- Metsämuuronen, J. 2011. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. E-kirja. Helsinki: International Methelp.
- Näsi, S. 2009. Katsaus tilintarkastuksen opetukseen ja tutkimukseen Suomen kauppatieteellisissä yksiköissä. Näkökulmia laskentatoimeen ja tilintarkastukseen. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Pan, G. & Seow, P-S. 2016. Preparing accounting graduates for digital revolution: A critical review of information technology competencies and skills development. *Journal of Education for Business* 91 (3), 166-175.
- Parker, K., Ziegenfuss, D. & Pinsker, R. 2004. International knowledge, skills, and abilities of auditors/accountants: Evidence from recent competency studies. *Managerial Auditing Journal* 19 (7), 889-896.
- Patentti- ja rekisterihallitus. 2015. Yhtiökokous ja sen päätöksen ilmoittaminen kaupparekisteriin. Saatavilla: https://www.prh.fi/fi/tietoa_prhsta/julkaisut/uutiskirjetilaus/teemakirje_yyl_2015/yhtiokokousjasenpaatostenilmoittaminenkaupparekisteriin.html. [Viitattu: 08.11.2019].
- Patentti- ja rekisterihallitus. 2016. Tilintarkastusalan markkinaseurantatiedon raportti 2015. Saatavilla: https://www.prh.fi/stc/attachments/tilintarkastusvalvonta/Market_monitoring_yhteenvetoraportti.pdf. [Viitattu: 20.11.2019].
- Patentti- ja rekisterihallitus. 2017. Vaatimukset tilintarkastajan hyväksymisen edellytysten säilyttämiseksi ja ammattitaidon ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Saatavilla: https://www.prh.fi/fi/tilintarkastusvalvonta/tilintarkastajille/ohjeet/voimassa_alkaen_1.7.2017_vaatimukset_tilintarkastajan_hyvaksymisen_edellytysten_sailyttamiseksi_ja_ammattitaidon_yllapitamiseksi_ja_kehittamiseksi.html. [Viitattu: 13.11.2019].
- Patentti- ja rekisterihallitus. 2019. Yksityinen elinkeinonharjoittaja. Saatavilla: <https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/yeh.html>. [Viitattu: 08.11.2019].
- PwC. 2019. Traineeeksi PwC:lle? <https://www.pwc.fi/fi/rekrytointi/trainee-ohjelma.html>. [Viitattu 07.11.2019].
- Riistama, V. 1999. Tilintarkastuksen teoria ja käytäntö. 2. uudistettu painos. WSOY: Porvoo, Helsinki, Juva.
- Saarikivi, M., 1999. Tilintarkastajan riippumattomuus. Väitöskirja. Helsinki School of Economics.
- Sarja, M. 1999. Tilintarkastajan riippumattomuus. Helsinki: Edita Oy.
- (Saville, H. 2007. International Education Standards for Professional Accountants (IESs). *Accounting Education: an international journal* 16 (1), 107-113.)
- Silvoso, J. 1972. Report of the Committee on Basic Auditing Concepts. *The Accounting Review* 47, 15-74.
- Suomen tilintarkastajat ry. 2016. Uudistunut tilintarkastuslaki tullut voimaan. Saatavilla: <https://www.suomentilintarkastajat.fi/tilintarkastus/miksi-tilintarkastus-tehdaan/saantelyhankkeet/tilintarkastuslaki/tilintarkastuslain-muutokset/uudistunut-tilintarkastuslaki-tullut-voimaan>. [Viitattu 09.10.2019].
- Suomen tilintarkastajat ry. 2019a. Haluatko tilintarkastajaksi? Saatavilla: <https://www.suomentilintarkastajat.fi/tilintarkastus/haluatko-tilintarkastajaksi>. [Viitattu 08.10.2019].

- Suomen tilintarkastajat ry. 2019b. Mitä on hyvä tilintarkastustapa? Saatavilla: <https://www.suomentilintarkastajat.fi/tilintarkastus/mita-on-hyva-tilintarkastustapa>. [Viitattu 11.10.2019].
- Suomen tilintarkastajat ry. 2019c. Tilintarkastusvelvollisuus. Saatavilla: <https://www.suomentilintarkastajat.fi/tilintarkastus/miksi-tilintarkastus-tehdaan/tilintarkastusvelvollisuus>. [Viitattu: 11.11.2019].
- Suomen tilintarkastajat ry. 2019d. Mitä tilintarkastus on? Saatavilla: <https://www.suomentilintarkastajat.fi/tilintarkastus/mita-tilintarkastus-on>. [Viitattu 19.11.2019].
- Suomen tilintarkastajat ry. 2019e. Tilintarkastuslaki. Saatavilla: www.suomentilintarkastajat.fi/tilintarkastus/miksi-tilintarkastus-tehdaan/saantelyhankkeet/tilintarkastuslaki. [Viitattu: 20.11.2019].
- Suomen tilintarkastajat 2019f. KHT-yhdistys ry. Saatavilla: <https://www.suomentilintarkastajat.fi/toimintamme/suomen-tilintarkastajat-ry/kht-yhdistys-ry>. [Viitattu 20.11.2019].
- Tan, H. 1999. Organizational Levels and Perceived Importance of Attributes for Superior Audit Performance. *Abacus* 35 (1), 77-90.
- Tilisanomat. 2016. Tilintarkastajan ammatti vaatii suunnitelmallisuutta. Saatavilla: <https://tilisanomat.fi/tilintarkastus/tilintarkastajan-ammatti-vaatii-suunnitelmallisuutta>. [Viitattu 08.11.2019].
- Tilintarkastuslaki. 2015. 1141/18.09.2015.
- Tomperi, S. 2018. Tilintarkastus: normeista käytäntöön. 4. uudistettu painos. E-kirja. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Torpo, T. 2012. Tilintarkastusverkoston muodostuminen ja toiminta toimivan johdon vallinnassa olevassa osakeyhtiömuotoisessa yrityksessä. Väitöskirja. Turun kauppakorkeakoulu.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. E-kirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. 2015. 1442/2015. Työ- ja elinkeinoministeriön asetus tilintarkastajan hyväksymisedellytyksistä.
- Vero. 2018. Kirjanpito, tilikausi, verokausi. Saatavilla: <https://www.vero.fi/yrietykset-ja-yhteisot/perustaminen-ja-muutokset/uusi-yritys/kirjanpito-tilikausi-verokausi/>. [Viitattu: 08.11.2019].
- Watts, R. & Zimmerman, J. 1983. Agency Problems, Auditing, and the Theory of the Firm: Some Evidence. *The Journal of Law & Economics* 26 (3), 613-633.
- Westermann, K., Bedard, J. & Earley, C. 2015. Learning the "Craft" of Auditing: A Dynamic View of Auditors' On-the-Job Learning. *Contemporary Accounting Research* 32 (3), 864-896.

LIITE - TEEMAHAASTATTELURUNKO

Yleistä

- Tärkeimmät osa-alueet
- Työkokemus
- Koulutus
- Henkilökohtaiset ominaisuudet
- Muut taidot/tekijät, mitkä

Vaativustaso

- Työtehtävät
- Esimerkkejä

Osaamistaso

- Miten pärjänneet suhteessa vaatimukseen
- Mahdolliset haasteet
- Muut kokemukset

Muuta huomioitavaa

- Erityisiä kokemuksia harjoittelijoista
- Tulevaisuudennäkymiä
- Muita ajatuksia

Koulutukseen liittyvät perusodotukset

- Odotuksia koulutuksen kautta
- Mahdolliset puutteet
- Kokemuksia